

ประเมินผล
โครงการศูนย์เพิ่มประสิทธิภาพ
สินค้าเกษตร (ศพก.)

กลุ่มติดตามและประเมินผล
กองแผนงาน
กรมพัฒนาที่ดิน

บทสรุปผู้บริหาร

การประเมินผลโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในปี พ.ศ.2559 มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้ทราบด้านผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบ และความคิดเห็น ความพึงพอใจและปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ จากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ 65 ศูนย์ เกษตรกร จำนวน 325 ราย และเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ จำนวน 65 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ประกอบการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง สรุปผลการประเมินโครงการได้ ดังนี้

จากผลการประเมิน พบว่า เกษตรกร เข้ารับบริการที่ศูนย์ และความถี่ในการเข้ารับบริการที่ ศพก. มากที่สุด (ร้อยละ 64.09) จำนวน 3 – 4 ครั้งต่อเดือน รองลงมา (ร้อยละ 16.72) จำนวน 5 – 6 ครั้งต่อเดือน และน้อยที่สุด (ร้อยละ 0.62) คือไม่เคยเข้ารับบริการที่ ศพก.เลย ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ ได้นำผลค่าวิเคราะห์ดินมารับบริการที่ ศพก. โดย (ร้อยละ 87.08) เคยมารับบริการวิเคราะห์ดิน จำนวน 283 ราย และ (ร้อยละ 69.96) เกษตรกรทราบค่าผลการวิเคราะห์ดิน และ (ร้อยละ 30.04) ไม่ทราบค่าวิเคราะห์ดิน เนื่องจากเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินยังไม่ได้รับผลการวิเคราะห์ดินจากสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 43.13) ทราบว่าพื้นที่การเกษตรของตนเองอยู่ในพื้นที่ N รองลงมา (ร้อยละ 25.59) ทราบว่าอยู่ในพื้นที่ S3

กรมพัฒนาที่ดินได้เข้าร่วมถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เกษตรกรในพื้นที่ ศพก. จากผลการประเมิน พบว่า เกษตรกรได้รับความรู้ ความเข้าใจ จากกรมพัฒนาที่ดิน อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 2.49 ซึ่งหลักสูตรที่เกษตรกรได้รับความรู้ ความเข้าใจมากที่สุด คือ หลักสูตรแผนที่คำแนะนำการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีคะแนนเฉลี่ย 2.58 รองลงมา คือ หลักสูตรชุดข้อมูลความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินและหลักสูตรเครื่องมือวิเคราะห์ดินอย่างง่าย (LDD Testkit) มีคะแนนเฉลี่ย 2.54 ซึ่งหลังจากเกษตรกรได้รับความรู้จากกรมพัฒนาที่ดินแล้ว (ร้อยละ 19.69) เกษตรกรได้นำความรู้ไปปฏิบัติแล้วและจะนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดต่อ รองลงมา (ร้อยละ 31.46) เกษตรกรคิดว่าจะนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ ซึ่งหลักสูตรที่เกษตรกรปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ (ร้อยละ 62.23) คือการจัดการทรัพยากรดิน รองลงมา (ร้อยละ 19.28) แผนที่คำแนะนำการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน และ (ร้อยละ 10.44) เครื่องมือวิเคราะห์ดินอย่างง่าย (LDD Testkit)

ความพึงพอใจต่อการรับบริการของเกษตรกรต่อกรมพัฒนาที่ดิน จากผลการประเมิน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 2.49 โดยเกษตรกรมีความพึงพอใจในหลักสูตรของกรมพัฒนาที่ดิน เนื่องจากเนื้อหาที่อบรมสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 2.68 รองลงมา การเปิดโอกาสในการซักถามและแสดงความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.54 และการถ่ายทอดความรู้ชัดเจน เข้าใจง่าย อยู่ในระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.53

จากผลการประเมิน พบว่า เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน ควรแจ้งข้อมูลของกรมฯ ที่มีการเปลี่ยนแปลง หรือมีการปรับเปลี่ยนให้เกษตรกรหรือเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ได้รับทราบโดยเร็ว พร้อมทั้งควรมีการอธิบายถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงด้วย เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่เกษตรกร หากมีการตรวจเยี่ยมศูนย์จากหน่วยงานภายนอก เกษตรกรก็จะสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องมากขึ้นตามข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงไปได้

2) เกษตรกรมีความต้องการที่จะให้กรมพัฒนาที่ดิน ส่งเสริมวัสดุปรับปรุงบำรุงดิน น้ำหมักชีวภาพ ปัจจัยการผลิตต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ในการนี้เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน ควรไปสำรวจ/สอบถามความต้องการของเกษตรกรเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแบบขอสนับสนุนงบประมาณพร้อมทั้งจัดทำแผนการให้ความรู้แก่เกษตรกรได้อย่างเหมาะสม

3) เกษตรกรบางรายมีความต้องการแหล่งน้ำ หญ้าแฝก เป็นต้น ซึ่ง ศพก. ไม่สามารถจะดำเนินการให้ได้ ดังนั้นเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน ควรเข้าไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ถึงภารกิจ หน้าที่ของกรมฯ พร้อมทั้งแนะนำวิธีการในการขอรับบริการและการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากกรมพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกรได้รับทราบ

4) เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน ควรประสานเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ หรือผู้นำ ศพก. ในแต่ละแห่ง เพื่อให้หมอดินอาสาทุกระดับของกรมพัฒนาที่ดิน เข้าไปเป็นวิทยากรประจำศูนย์ หรือเป็นผู้ประสานงานแทนเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินที่ไม่สามารถดูแลพื้นที่ได้ทั่วถึง

5) การจัดการองค์ความรู้ให้เกษตรกรควรใช้ภาษาไทยหรือภาษาที่เข้าใจง่าย เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่สามารถอ่านภาษาอังกฤษ หรือไม่เข้าใจคำศัพท์ที่เจ้าหน้าที่ใช้ในการอบรมให้ความรู้

6) กรมพัฒนาที่ดิน เป็นหน่วยงานที่มีข้อมูลองค์ความรู้จำนวนมาก หากยังนำเสนอข้อมูลด้วยโปสเตอร์ หรือ แผ่นพับ ก็จะไม่สามารถติดอย่างถาวรได้ ใน ศพก. เนื่องจากบางแห่งมีพื้นที่จำกัด ควรปรับปรุงแบบการนำเสนอข้อมูลเป็นรูปแบบไฟล์ หรือ VDO หรือ วิดีทัศน์ เพื่อให้ง่ายต่อการเก็บข้อมูลและสะดวกต่อการใช้งาน

คำนำ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โดยให้มีศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในชุมชน เพื่อให้เป็นจุดถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรของชุมชน เป็นที่ให้บริการข้อมูลข่าวสารและบริการด้านการเกษตร ประกอบกับในสภาวะปัจจุบันสถานการณ์การผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรมีปัญหาในเรื่องต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง ประกอบกับปัญหาโรคพืช แมลง และพื้นดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ผลผลิตที่ได้มีปริมาณน้อยและมีคุณภาพต่ำ เกษตรกรส่วนใหญ่จึงประสบกับปัญหาการขาดทุน เกิดหนี้สิน และไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ในการนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้มอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอละ 1 ศูนย์ รวม 882 ศูนย์ทั่วประเทศ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชนที่เกิดจากปัญหาของชุมชนและสามารถตอบสนองความต้องการด้านการเกษตรของชุมชนได้ และเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้กำหนดนโยบายให้หน่วยงานภายในดำเนินการในเชิงบูรณาการ โดยให้หน่วยงานต่างๆ พิจารณาแผนงาน/โครงการ เข้าร่วมดำเนินการในศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เพื่อเป็นจุดถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรของชุมชนในด้านการเพิ่มผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาคุณภาพและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต ตลอดจนยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำไปประยุกต์ใช้ในการผลิตสินค้าเกษตรได้อย่างเหมาะสม

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)เป็นการส่งเสริมเกษตรกรในชุมชนให้เป็นผู้บริหารจัดการด้านการเกษตรโดยเกษตรกรต้นแบบ ซึ่งเป็น Smart Farmer และมีการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกของเกษตรกรในชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นผู้รับรองเกษตรกรต้นแบบ หรือ Smart Farmer) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ โดยส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงเรียนรู้ หลักสูตรการเรียนรู้ ฐานเรียนรู้ และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่หน่วยงานภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกันบูรณาการ เกษตรกรจะได้รับประโยชน์จากการดำเนินการของ ศพก. คือ การลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรหลักของศพก. การยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร การจัดทำบัญชีต้นทุนอาชีพ การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่าและการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น ศพก. มีเป้าหมายจัดตั้งอำเภอละ 1 ศูนย์ และมีเครือข่าย ศพก. อีก 77 จังหวัด ในแต่ละชนิดพืช เกษตรกรในพื้นที่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้จาก ศพก. ในการผลิตสินค้าเกษตร และปรับเปลี่ยนระบบการผลิตได้อย่างเหมาะสม และลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรหลักของอำเภอด้วย

ผู้ประเมิน

กันยายน 2560

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	(1)
คำนำ	(3)
สารบัญ	(4)
สารบัญตาราง	(6)
สารบัญภาพ	(7)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน	2
1.4 นิยามศัพท์	5
1.5 ระยะเวลาดำเนินงาน	7
1.6 สถานที่ดำเนินงาน	7
1.7 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน	8
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
1.9 งบประมาณ	9
1.10 ที่ปรึกษาโครงการ	9
1.11 ผู้อำนวยการโครงการ	9
1.12 ผู้รับผิดชอบโครงการ	9
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	10
2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการ	10
2.2 การติดตามและประเมินผล	13
2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ	13
2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับต้นทุนและผลตอบแทน	14
2.5 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการให้บริการ	15
2.6 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ	16
2.7 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ	17

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน	19
3.1 กรอบแนวคิดการประเมิน	19
3.2 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	20
3.3 กำหนดขอบเขตการประเมินผล	20
3.4 กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล	20
3.5 เก็บรวบรวมข้อมูล/วิธีการประเมินผล	20
3.6 วิเคราะห์ข้อมูล/การรายงานผล	21
บทที่ 4 ผลการประเมิน	23
4.1 ลักษณะและข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร	23
4.2 การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)	27
4.3 ความคิดเห็น ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร	35
4.4 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์	36
บทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ	39
5.1 สรุปผลการประเมิน	39
5.2 การอภิปราย	40
5.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ	40
บรรณานุกรม	42
ภาคผนวก	44

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เข้ารับบริการที่ ศพก.	23
ตารางที่ 2	สถานภาพทางสังคม	25
ตารางที่ 3	การถือครองที่ดิน และหนังสือสำคัญในที่ดินของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	25
ตารางที่ 4	ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร	26
ตารางที่ 5	การเข้ารับบริการที่ศูนย์ และความถี่ในการเข้ารับบริการที่ ศพก.	27
ตารางที่ 6	ระดับความรู้ ความเข้าใจที่เกษตรกรได้รับการฝึกอบรม	28
ตารางที่ 7	การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ปฏิบัติ	30
ตารางที่ 8	ความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร	32
ตารางที่ 9	การนำปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนๆ ไปใช้ประโยชน์	34
ตารางที่ 10	ปัญหา/อุปสรรคในการทำการเกษตร	35
ตารางที่ 11	ปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรได้รับจาก ศพก.	36
ตารางที่ 12	ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก.	36
ตารางที่ 13	เกษตรกรที่เข้ารับบริการที่ ศพก.	37
ตารางที่ 14	การประสบความสำเร็จของ ศพก. ท่านคิดว่ามาจากอะไร	38

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเข้าใจและความคิดเห็น

18

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โดยให้มีศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในชุมชน สำหรับเป็นจุดถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรของชุมชน เป็นที่ให้บริการข้อมูลข่าวสารและบริการด้านการเกษตร ประกอบกับในสภาวะปัจจุบันสถานการณ์ การผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรมีปัญหาในเรื่องต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง ประกอบกับปัญหาโรคพืช แมลง และที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ผลผลิตที่ได้มีปริมาณน้อยและมีคุณภาพต่ำ เกษตรกรส่วนใหญ่จึงประสบปัญหาการขาดทุน เกิดหนี้สิน และไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มอบหมายให้ กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอละ 1 ศูนย์ รวม 882 ศูนย์ทั่วประเทศ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชนที่เกิดจากปัญหาของชุมชน และสามารถตอบสนองความต้องการด้านการเกษตรของชุมชนได้ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการเกษตร จึงทำให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนดนโยบายให้หน่วยงานภายในกระทรวงฯ ดำเนินการในเชิงบูรณาการ โดยให้หน่วยงานต่างๆ พิจารณาแผนงาน/โครงการ เข้าร่วมดำเนินการในศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในปี พ.ศ. 2559 เพื่อเป็นจุดถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรของชุมชนในด้านการเพิ่มผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาคุณภาพและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต ตลอดจนยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำไปประยุกต์ใช้การผลิตสินค้าเกษตรได้อย่างเหมาะสม

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในปี พ.ศ.2559 เป็นการส่งเสริมเกษตรกรในชุมชนให้เป็นผู้บริหารจัดการด้านการเกษตร โดยเกษตรกรต้นแบบ (Smart Farmer) และมีการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกของเกษตรกรในชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นผู้รับรองเกษตรกรต้นแบบ) ร่วมกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ โดยส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงเรียนรู้หลักสูตรการเรียนรู้ ฐานเรียนรู้ และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่หน่วยงานภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกันบูรณาการ ซึ่งเกษตรกรจะได้รับประโยชน์จากการดำเนินการของ ศพก. คือ การลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรหลักของ ศพก. การยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร การจัดทำบัญชีต้นทุนอาชีพ การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่าและเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น ศพก. มีเป้าหมายจัดตั้งอำเภอละ 1 ศูนย์ และมีเครือข่าย ศพก. 77 จังหวัด ในแต่ละชนิดพืช เกษตรกรในพื้นที่ประยุกต์ใช้ความรู้จาก ศพก. ในการผลิตสินค้าเกษตร และปรับเปลี่ยนระบบการผลิตให้เหมาะสม และลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรหลักของอำเภอ

กรมพัฒนาที่ดินมีภารกิจเกี่ยวกับการจัดทำฐานการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีการจัดการดิน โดยดำเนินการเกี่ยวกับการสาธิตการทำปุ๋ยหมักสูตรพระราชทาน ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน และการทำน้ำหมักชีวภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดแก่

เกษตรกร รวมทั้งการให้บริการทางการเกษตรและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ และเป็นกลไกในการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ กรมพัฒนาที่ดินสนับสนุนกิจกรรมเพื่อบูรณาการงานใน ศพก. ทั้ง 882 ศูนย์ ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้ 1) การจัดทำแผนที่คำแนะนำการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินพร้อมคู่มือประกอบการใช้งาน 2) การจัดทำแผนที่เขตความเหมาะสมสำหรับการผลิตพืชเศรษฐกิจ 3) การจัดทำชุดข้อมูลความรู้การพัฒนาที่ดิน (นวัตกรรม พต. วิธีการจัดการดิน การปรับปรุงบำรุงดิน ฯลฯ) และ 4) การแจกจ่ายเครื่องมือวิเคราะห์ดินอย่างง่าย (LDD Testkit) ศูนย์ละ 1 ชุด พร้อมถ่ายทอดข้อมูลความรู้การวิเคราะห์ดินด้วยเครื่องมือวิเคราะห์ดินอย่างง่าย

กองแผนงาน โดยกลุ่มติดตามและประเมินผล เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการวิเคราะห์และวิจัยเพื่อประเมินผลความสำเร็จและผลกระทบของแผนงาน/โครงการ ตามนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน พร้อมทั้งเสนอปัญหา อุปสรรคตลอดจนข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน เพื่อให้ผู้บริหารใช้ประกอบการตัดสินใจในการปรับปรุงพัฒนาโครงการให้สอดคล้องกับสถานการณ์หรือวัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด และเป้าหมายของโครงการที่รับผิดชอบ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถในการบริหารจัดการงาน และเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดในปีที่ผ่านมา (ปีงบประมาณ พ.ศ.2559) กลุ่มติดตามและประเมินผล กองแผนงาน ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการประเมินผลสำเร็จ และผลสัมฤทธิ์งานตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการผลิต การดำเนินการ เพื่อลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพื่อนำเสนอผลการประเมินต่อผู้บริหารเพื่อทราบและใช้เป็นข้อมูลประกอบในการพัฒนาการดำเนินการต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการประเมิน

1.2.1 เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตามภารกิจหลัก แผนงาน/โครงการตลอดจนปัญหาอุปสรรคในส่วนที่กรมพัฒนาที่ดินดำเนินการ ในปี พ.ศ.2559

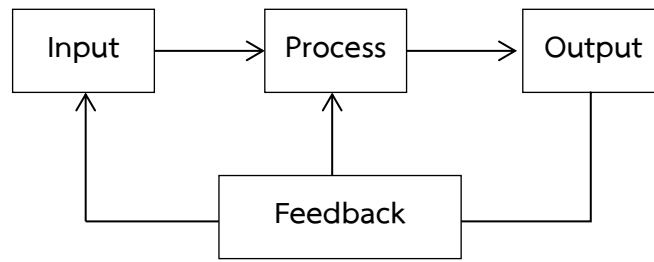
1.2.2 เพื่อประเมินผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดิน ในปี พ.ศ.2559

1.2.3 เพื่อทราบความคิดเห็น ความต้องการ ความพึงพอใจของเกษตรกรที่เข้ารับบริการและศึกษาดูงานของกรมพัฒนาที่ดินที่ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในปี พ.ศ.2559

1.3. ขอบเขตการประเมินผล

1.3.1 ประเมินผลกิจกรรมของกรมฯ ที่ดำเนินการใน ศพก. ปีงบประมาณ พ.ศ.2559 การประเมินในรูปแบบการประเมินผลเชิงระบบ (Input output Model หรือ System Approach Model) ในรูปแบบการประเมินหลังเสร็จสิ้นการดำเนินโครงการ (Ex-post evaluation) ซึ่งมุ่งเน้นการประเมินประสิทธิผลของโครงการหรือตรวจสอบประเมินความสำเร็จ ผลสัมฤทธิ์ของโครงการว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือไม่ รวมถึงการประเมินผลต่อเป้าหมายหรือคุณประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น ทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวังจากโครงการ เพื่อให้ทราบผลสำเร็จของการดำเนินการตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ วิธีการประเมินผลเชิงระบบ (System Approach Model) คือ ภาพส่วนรวมของโครงการหรือวิธีการ ขั้นตอน อย่างไรก็ดีอย่างหนึ่งที่กรมฯ เข้าไปดำเนินการส่งเสริมให้ ศพก. ในเรื่องของกิจกรรมต่างๆ

ประกอบด้วย กิจกรรมที่กรมฯ เข้าไปดำเนินการ (Input) กระบวนการ/วิธีการ (Process) ผลผลิต (Output) และการติดตามผล/ประเมินผล (Feedback)

ตารางแสดงกระบวนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ
(System Approach Model)

ซึ่งกรมพัฒนาที่ดินได้จัดสรรงบประมาณ กิจกรรม แนวทางการดำเนินงาน ให้สถานีพัฒนาที่ดิน 77 จังหวัด เข้าดำเนินการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในพื้นที่ ศพก. และเพื่อให้ทราบถึงการทำงานของสถานีพัฒนาที่ดินเป้าหมายที่วางไว้ทั้งในด้านเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพซึ่งถือได้ว่าเป็นระบบที่มีคุณภาพ โดยลักษณะสำคัญ คือ เป็นการทำงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการที่เหมาะสม และเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เพื่อให้การดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งกรมพัฒนาที่ดินได้กำหนดประเด็นการประเมินผลและตัวชี้วัด ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการประเมิน	ประเด็นการประเมิน	ตัวชี้วัดในการประเมิน
1. เพื่อ ประเมิน ผล การ ดำเนินงานของกรมพัฒนาที่ดิน ใน ศพก.ตามนโยบายกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ ตามภารกิจ หลัก แผนงาน/โครงการ ที่กรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> - การขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โดยเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภายนอก - ศพก.มีข้อมูลแผนที่ Zoningข้อมูลชุดดิน ระดับอำเภอ ระดับตำบล ครบถ้วน - เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินถ่ายทอด ความรู้ด้านการเกษตร เช่น การใช้แผนที่ ข้อมูลดินการทำน้ำหมักชีวภาพ การปรับปรุงบำรุงดินให้เกษตรกรและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภายนอก 	<ul style="list-style-type: none"> - ร้อยละของ ศพก. ที่มีข้อมูลแผนที่ Zoning ระดับอำเภอ ระดับตำบล ข้อมูลชุดดิน ข้อมูลการจัดการที่ดิน ที่เหมาะสม - ร้อยละของเกษตรกรใน ศพก. ที่ ผ่านการฝึกอบรม และรับการ ถ่ายทอดความรู้เรื่องข้อมูลแผนที่ การทำน้ำหมักชีวภาพ การปรับปรุง บำรุงดินและเทคโนโลยีด้านการ พัฒนาที่ดิน
2. เพื่อประเมินผลผลิต ผลลัพธ์ ผลสำเร็จ ในการดำเนินการของ กรมพัฒนาที่ดิน รวมทั้งการ สนับสนุนให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการจัดการ	<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. สามารถ ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้รับจากกรมพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรได้ - เกษตรกรได้เข้ารับฝึกอบรมและ 	<ul style="list-style-type: none"> - ร้อยละของ ศพก. ที่มีการสร้าง และพัฒนาเจ้าหน้าที่ที่สามารถ ถ่ายทอดความรู้เรื่องข้อมูล แผนที่ การทำน้ำหมักชีวภาพ การ ปรับปรุงบำรุงดินและเทคโนโลยี

วัตถุประสงค์ของการประเมิน	ประเด็นการประเมิน	ตัวชี้วัดในการประเมิน
ที่ดิน	<p>ถ่ายทอดความรู้เรื่องข้อมูล แผนที่ การทำน้ำหมัก</p> <p>- เจ้าหน้าที่หน่วยงานภายนอกได้เข้ามาศึกษาดูงานและหาความรู้ใน ศพก.</p> <p>- เกษตรกรใน ศพก.ทำการเพาะปลูกพืชตามความเหมาะสมของดินและปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตรตามความเหมาะสมของดิน ในแต่ละพื้นที่</p>	<p>ด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรที่มารับบริการ</p> <p>- ร้อยละของกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการฝึกอบรม และรับการถ่ายทอดความรู้ไปใช้ประโยชน์</p> <p>ร้อยละของเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้รับจากกรมพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรได้</p> <p>- ร้อยละเจ้าหน้าที่ภายนอกที่เข้ามาศึกษาดูงานและหาความรู้ใน ศพก.</p> <p>- ร้อยละเกษตรกรที่ได้รับความรู้จาก ศพก.สามารถทำการเพาะปลูกพืชตามความเหมาะสมของดินและปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตรตามความเหมาะสมของดินในแต่ละพื้นที่และสามารถนำความรู้ เทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติเองได้</p>
3. เพื่อรับฟังความคิดเห็น ความต้องการ ความพึงพอใจของเกษตรกรต้นแบบ และเกษตรกรทั่วไป ต่อภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินที่ดำเนินการใน ศพก.	<p>- ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อความรู้ และปัจจัยการผลิต ที่กรมพัฒนาที่ดินดำเนินการส่งเสริมให้ ศพก.</p> <p>- ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกร</p>	<p>- ร้อยละความพึงพอใจของเกษตรกร</p>

1.3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินผล คือ เกษตรกรที่เข้ารับบริการ ฝึกอบรมใน ศพก. และเจ้าหน้าที่ ประจำ ศพก. กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ จำนวนทั้งสิ้น 390 ราย ประกอบด้วย

- สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ศพก.ละ 1 ราย รวมจำนวน 65 ราย

- สัมภาษณ์เกษตรกร ศพก. ละ 5 ราย รวมจำนวน 325 ราย(การสัมภาษณ์เกษตรกร

กลุ่มเป้าหมายดำเนินการด้วยวิธีประสาน ศพก.ติดต่อประสานงานสมาชิกของ ศพก. เข้ารับการสัมภาษณ์)

1.3.3 พื้นที่เป้าหมาย ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จำนวน 65 แห่ง

โดยมีกรอบแนวคิดมาจาก เป้าหมายในการติดตามและประเมินผลการดำเนินการ ศพก. จำนวน 882 ศูนย์ ซึ่งจะมีการติดตามและประเมินผล โดยใช้หลักการหากลุ่มตัวอย่างตามทฤษฎีของ TARO YAMANE คือ

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ N คือ จำนวนของประชากรทั้งหมด (ในที่นี้หมายถึง ศพก.ทั้งหมด 882 ศูนย์)

e คือ ระดับของความถูกต้อง หรือระดับความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม

n คือ จำนวนขนาดตัวอย่าง (ในที่นี้หมายถึงขนาดของตัวอย่าง ศพก.)

∴ เพื่อให้การติดตามและประเมินผลการดำเนินการของ ศพก. จำนวน 882 ศูนย์ ต้องการหาขนาดตัวอย่างที่ระดับความถูกต้องที่ 98% หรือ คือ ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.12 คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{882}{1 + 882(0.12)^2} \\ &= \frac{882}{13.70} \\ &= 65 \end{aligned}$$

ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่าง (ศพก.) ที่จะทำการประเมินผลจะเท่ากับ 65 ศูนย์ และเพื่อให้การประเมินผลการดำเนินการของ ศพก. ที่กรมพัฒนาที่ดินดำเนินการส่งเสริมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้ทำการประเมินผลได้ศึกษากิจกรรม (จุด) ที่ ศพก.ได้ดำเนินการเป็นสินค้าหลัก ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน อ้อยโรงงาน ไม้ผล และ พืชผัก

1.4 นิยามศัพท์

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) หมายถึง แหล่งเรียนรู้การผลิตสินค้าเกษตรของชุมชน ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เข้าไปส่งเสริมในพื้นที่ระดับอำเภอ เป็นศูนย์กลางของการบริการ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข่าวสาร ในด้านการเกษตร การตลาด และการผลิต รวมทั้งพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ

ประชากรในการประเมินผล หมายถึง กลุ่มเป้าหมายที่ทำการประเมินผลเป็นเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง (พิเชษฐ โสภณแพทย์, 2555)

ประเมินผลความสำเร็จ หมายถึง กระบวนการประเมินผลการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรมและนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ เพื่อหาค่าระดับคะแนน แล้วเปรียบเทียบกับเกณฑ์ความสำเร็จ หรือเกณฑ์การบรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมที่ตั้งไว้ โดยการตั้งเกณฑ์ความสำเร็จได้ตั้งให้สอดคล้องภายใต้วัตถุประสงค์ของการประเมินผล หรือภายใต้ตัวชี้วัดที่กำหนด (กรมอนามัย, 2550)

ประเมินความพึงพอใจ หมายถึง ทักษะคติทางบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำของบุคคลที่มีต่องานในทางบวก ความสุขของบุคคลอันเกิดจากการปฏิบัติงานและได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ ทำให้บุคคลเกิดความกระตือรือร้น มีความสุข ความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญและมีกำลังใจ มีความผูกพันกับหน่วยงาน มีความภาคภูมิใจในความสำเร็จของงานที่ทำ และสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานส่งผลต่อถึงความก้าวหน้าและความสำเร็จขององค์การอีกด้วย (ดิเรก ฤกษ์ห่วย, 2528)

การพัฒนาที่ดิน หมายถึง การกระทำใด ๆ ต่อดินหรือที่ดินเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของดินหรือที่ดิน เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้สูงขึ้น และรวมถึงการปรับปรุงบำรุงดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติหรือขาดความอุดมสมบูรณ์เพราะการใช้ประโยชน์จากการทำการเกษตร และการอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อรักษาคุณธรรมชาติหรือเพื่อความเหมาะสมในการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (กรมพัฒนาที่ดิน, 2551)

ต้นทุนการผลิต หมายถึง ค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมทางการผลิตเพื่อให้ได้มา ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ดี มีคุณภาพ ตามความต้องการของลูกค้า ดังนั้น ต้นทุนการผลิตจึงถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงาน เพราะเมื่อต้นทุนเพิ่มขึ้น ย่อมมีผลทำให้กำไรลดลง โดยผู้บริหารจะต้องวิเคราะห์ต้นทุนให้ถูกต้องเพื่อการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ ฉะนั้น มีความจำเป็นอย่างยี่งที่ต้องมีการส่งเสริมให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิต เพื่อให้เกิดกำไรจากการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร ซึ่งการส่งเสริมลดต้นทุนการผลิต คือ ลดการใช้ปุ๋ยเคมี หรือ สารเคมีทางการเกษตร เป็นต้น (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, 2557)

การเพิ่มผลผลิต หมายถึง กระบวนการในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้สินค้า บริการ หรืองานที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า ด้วยวิธีการในการลดต้นทุนการผลิต ลดการสูญเสียทุกรูปแบบ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร และการใช้เทคนิคการทำงานต่าง ๆ เข้ามาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน (พิเชษฐ โสภณแพทย์, 2555)

การอนุรักษ์ดินและน้ำ หมายถึง การระวังรักษาและป้องกันดิน มิให้ถูกชะล้างพังทลายและถูกพัดพา ตะกอนดินหรือหน้าดินไป ตลอดจนการปรับปรุงบำรุงดินให้คงความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งเป็นการรักษาน้ำในดินและน้ำบนผิวดิน ให้คงอยู่เพื่อรักษาคุณธรรมชาติให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์จากดินและที่ดิน ในการทำการเกษตรกรรมให้ยั่งยืน ด้วยการรักษาปรับปรุงสภาพของพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ป่าไม้และสภาพแวดล้อมธรรมชาติให้ดีขึ้น ป้องกันมิให้ดินเกิดการชะล้างพังทลายทั้งในพื้นที่การเกษตรและพื้นที่นอกการเกษตร การรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินให้ได้อยู่เสมอ การรักษาสภาพพื้นที่เพาะปลูกโดยคงสภาพอยู่ตลอดไปไม่สูญหาย การปรับปรุงพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมต่อการเกษตรให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อการทำการเกษตรสูงสุด การกักเก็บน้ำไว้ใช้ในพื้นที่ตลอดจนมีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ดินเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและยั่งยืนนาน (กรมพัฒนาที่ดิน, 2551)

การปรับปรุงบำรุงดิน คือ การพัฒนาที่ดินที่ไม่เหมาะสมกับการเกษตรให้สามารถใช้ทำการเพาะปลูกพืชให้เจริญเติบโตและให้ผลผลิตได้ตามปกติ เช่น การปรับปรุงดินเปรี้ยว ดินเค็ม เป็นต้น และการบำรุงดิน คือ การพัฒนาให้ดินมีสภาพทางเคมีและกายภาพดีขึ้น มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นโดยการเพิ่มธาตุอาหารพืชในดินในรูปของปุ๋ยเคมีหรือปุ๋ยอินทรีย์เพื่อให้พืชเจริญงอกงามและให้ผลผลิตมากขึ้น (กรมพัฒนาที่ดิน, 2551)

1.5 ระยะเวลาดำเนินงาน

ตุลาคม 2559 – กันยายน 2560

1.6 สถานที่ดำเนินงาน

1.6.1 เป้าหมายในการติดตามและประเมินผล ในปี พ.ศ.2559 จำนวน 65 ศูนย์ อยู่ในพื้นที่ 13 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสระบุรี ชลบุรี นครราชสีมา อุบลราชธานี อุตรธานี ลำพูน ลำปาง น่าน เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ กาญจนบุรี นครศรีธรรมราช และ ตรัง

- การพิจารณาเลือกจังหวัดที่มีการผลิตสินค้าเกษตรหลักหลากหลายชนิดพืช มีความหลากหลายของสภาพพื้นที่และอยู่ในพื้นที่ครบทั้ง 12 สพข.

- การพิจารณาเลือก สพข.ในแต่ละจังหวัด พิจารณาจากการจัดระดับของ สพข. ระดับ A ของกรมส่งเสริมการเกษตร (การจัดระดับแบ่งออกเป็น 3 ระดับ A: มีความพร้อมสมบูรณ์ จำนวน 470 ศูนย์ ระดับ B : ต้องพัฒนาเพิ่มในบางประเด็น จำนวน 401 ศูนย์ และระดับ C: ยังไม่มีความพร้อม หรือต้องพัฒนาเพิ่มเติมในหลายประเด็น จำนวน 11 ศูนย์) ดังนี้

1) ข้าว	21	ศูนย์
2) มันสำปะหลัง	15	ศูนย์
3) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	5	ศูนย์
4) ยางพารา	8	ศูนย์
5) ปาล์มน้ำมัน	4	ศูนย์
6) อ้อยโรงงาน	3	ศูนย์
7) ไม้ผล	9	ศูนย์

1.6.2 พื้นที่เป้าหมายในการสัมภาษณ์ จำนวนทั้งสิ้น 65 ศูนย์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

	หน่วยงาน	กิจกรรม/ศูนย์							รวม
		ข้าว	มัน สำปะหลัง	ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์	ยางพารา	ปาล์ม น้ำมัน	อ้อย โรงงาน	ไม้ผล	
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 1									
1	สพด.สระบุรี	2	1	2	-	-	-	-	5
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 2									
2	สพด.ชลบุรี	1	2	-	-	-	1	1	5
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 3									
3	สพด.นครราชสีมา	2	4	-	-	-	-	1	7
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 4									
4	สพด.อุบลราชธานี	2	2	-	-	-	-	-	4

	หน่วยงาน	กิจกรรม/ศูนย์							รวม
		ข้าว	มัน สำปะหลัง	ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์	ยางพารา	ปาล์ม น้ำมัน	อ้อย โรงงาน	ไม้ผล	
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5									
5	สพด.อุดรธานี	2	2	-	2	-	1	-	7
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 6									
6	สพด.ลำพูน	-	-	-	-	-	-	1	1
7	สพด.ลำปาง	2	-	1	-	-	-	1	4
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 7									
8	สพด.น่าน	1	-	-	1	-	-	1	3
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 8									
9	สพด.เพชรบูรณ์	2	-	1	-	-	-	1	4
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9									
10	สพด.นครสวรรค์	2	2	-	-	-	1	-	5
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 10									
11	สพด.กาญจนบุรี	2	2	1	1	-	-	1	7
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 11									
12	สพด.นครศรีธรรมราช	2	-	-	2	2	-	2	8
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 12									
13	สพด.ตรัง	1	-	-	2	2	-	-	5
รวมทั้งสิ้น		21	15	5	8	4	3	9	65

หมายเหตุ :ข้อมูลจากบัญชีศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ณ วันที่ 13 มีนาคม 2560

1.7 ขั้นตอน วิธีการดำเนินงาน และระยะเวลาดำเนินการ

ขั้นตอนการดำเนินการ	ระยะเวลาในการดำเนินการ											
	พ.ศ.2559			พ.ศ.2560								
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
1.ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับโครงการ	←		→									
2.จัดทำโครงร่าง (proposal)			←	→								
3.กำหนดรูปแบบและวางแผนการเก็บข้อมูล			←	→								
4.คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายและประชากรกลุ่มตัวอย่าง			←	→								
5.กำหนดแบบสอบถาม				←	→							
6.ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					←	→						

ขั้นตอนการดำเนินการ	ระยะเวลาในการดำเนินการ											
	พ.ศ.2559					พ.ศ.2560						
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
7.ดำเนินการเก็บข้อมูล							←	→				
8.บันทึกข้อมูลจากแบบสอบถาม							←	→				
9.วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล								↔				
10.แปลผลข้อมูลและแสดงตารางผล								←	→			
11.เขียนรายงานผลการประเมิน										←	→	
12.นำเสนอผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง												↔

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การประเมินศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จะทำให้ทราบถึงผลการดำเนินการว่า บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และยังสามารถทราบปัญหา อุปสรรค ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลเสนอต่อผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้รับผิดชอบจะได้นำไปใช้ประกอบการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานโครงการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากยิ่งขึ้น และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งใช้ประกอบการตัดสินใจ

1.9 งบประมาณ

งบประมาณจากกองแผนงาน

1.10 ที่ปรึกษาโครงการ

นางสาวพรรณพิศ บ่วงนาวา ผู้อำนวยการกองแผนงาน

1.11 ผู้อำนวยการโครงการ

นางสาวสุนันท์ ไวยพาลี ผู้อำนวยการกลุ่มติดตามและประเมินผล

1.12 ผู้รับผิดชอบโครงการ

ว่าที่ ร.ต.ภาณุพงศ์ ดีใจ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ
นางสาวศศิวิมล วงษ์แสงจันทร์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
นางสาวจิรดา จันทรัตน์	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป
นายกิตติภาพ ชุนผา	เจ้าหน้าที่ระบบงานคอมพิวเตอร์

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีการประเมินผลโครงการ

แนวความคิดและแบบจำลอง R.W. Tyler R.W. Tyler เป็นนักประเมินรุ่นแรกๆ ในปี ค.ศ.1930 และเป็นผู้ที่เริ่มต้นบุกเบิกแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินโครงการ เขามีความคิดเห็นว่า “การประเมิน คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมเฉพาะอย่าง (performance) กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่วางไว้” โดยมีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุมและจำเพาะเจาะจงแล้ว จะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้เป็นอย่างดีภายหลัง ซึ่งต่อมาในปี 1950 ได้มีรูปแบบ มาใช้เป็นกระบวนการตัดสินใจการบรรลุวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ทำการประเมิน

สุพจน์ ทรายแก้ว, (2556) เรียกว่า “Triple Ps Model” แนวความคิดและแบบจำลองของสเต็ค Robert E. stake คำนี้ถึงความต้องการสารสนเทศที่แตกต่างกันของบุคคลหลายๆฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการในการประเมินโครงการ ได้ตั้งชื่อแบบจำลองในการประเมินผลของเขาว่าแบบจำลองการสนับสนุน (Countenance Model) ถ้าพิจารณาแนวการประเมินที่หน่วยงานต่างๆ ในการประเมินโครงการทั้งหลาย จะพบว่ามีรูปแบบการประเมินนิยมใช้กัน 5 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินตามวัตถุประสงค์ (Goal-based Model) พื้นฐานการประเมินรูปแบบนี้คือ ไทเลอร์ (Tyler) รูปแบบการประเมินตาม วัตถุประสงค์ เป็นรูปแบบการประเมินที่เก่าแก่ที่ใช้กันอย่างกว้างขวางที่สุด ในการประเมินโครงการต่าง ๆ

2. รูปแบบการประเมินแบบการตอบสนอง (Responsive Model) รูปแบบการประเมินโครงการนี้พัฒนามาจากรูปแบบการประเมินของ สคริเวน (Scriven) ซึ่งประเมินยึดจุดมุ่งหมายและผลข้างเคียง (Side Effect) เป็นหลัก สเต็ค (Stake) ได้พัฒนารูปแบบการประเมินโครงการหลายคนได้รับการสนับสนุนตามแนวคิดนี้ เช่น กูบา (Guba) ลินคอล์น (Lincoln) การประเมินโครงการตามลักษณะนี้ เน้นที่กิจกรรมมากกว่าจุดมุ่งหมายของโครงการ

3. รูปแบบการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship Model) การประเมินโครงการตามรูปแบบนี้ มีความแตกต่างจากรูปการประเมินทั้งสอง รูปแบบที่กล่าวมาแล้ว ไอส์เนอร์ (Eisner) ได้เสนอแนวคิดของการประเมินตามรูปแบบนี้ซึ่งมีสถาบันศึกษาต่างๆนิยมนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

4. รูปแบบการประเมินเพื่อการตัดสินใจ (Decision- Making Model) การประเมินโดยพิจารณาอย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็จุดมุ่งหมายของโครงการ หรือปัญหาข้อโต้แย้งต่างๆ ในการประเมินโครงการต้นแบบของการประเมินตามรูปแบบ การประเมินเพื่อตัดสินใจ (Decision- Making Model) มีอยู่ 2 แบบ คือรูปแบบชิปปี้ (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeanm) และ CSE Model ของอัลคิน (aikin) ทั้งสองรูปแบบนี้มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกันมาก

5. การประเมินตามกรอบตรรกะของโครงการ (Log-frame) โดยพิจารณาถึงองค์ประกอบ 3 ส่วน ดังนี้

5.1 จุดมุ่งหมายของโครงการ (Objectives) ซึ่งประกอบด้วย

(1) เป้าหมายสูงสุด (Goal) หรือเป้าประสงค์ หมายถึง จุดมุ่งหมายของแผนงานหรือผลกระทบของโครงการที่เราคาดหวังว่าจะเกิดขึ้น (Planned impact) ซึ่งจะส่งผลเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือประเทศในระดับที่สูงกว่าระดับวัตถุประสงค์ขององค์การ

(2) วัตถุประสงค์ (Purpose) หรือ Immediate objective คือผลงานหรือผลลัพธ์ของแผนงาน หรือโครงการที่เราหวังว่าจะเกิดขึ้นวัตถุประสงค์ จะแตกต่างจากเป้าประสงค์ตรงที่มีขอบเขตของระยะเวลาสั้นกว่า และมีขอบเขตความหมายแคบกว่า

(3) ผลผลิต (Outputs) คือ ผลที่ได้รับ (Results) จากการที่ใช้ปัจจัย (Input) ในโครงการนั้นและเป็นผลที่ผู้ดำเนินงานโครงการประสงค์ ที่จะให้เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรและการบริหารโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ

(4) กิจกรรม (Activities) คือกระบวนการ (Process) หรือการกระทำ (Actions) ที่จำเป็นในการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรและปัจจัยการผลิตให้บังเกิดผลผลิต (Output) ในขั้นต้น

(5) ปัจจัย (Input) คือทรัพยากรในโครงการเพื่อให้เกิดผลผลิต

5.2 สิ่งบ่งชี้ความก้าวหน้าตามเป้าหมาย (Objectively verifiable indicators) หมายถึงสถานการณ์ที่ชี้ให้เห็นว่าโครงการบรรลุเป้าหมาย ทั้งในระดับผลผลิต (Output) วัตถุประสงค์ (Purpose) และเป้าหมายระดับสูง (Goal) ซึ่งอาจจะมีลักษณะที่แสดงในเชิงปริมาณ (Quantitative) และคุณภาพ (Qualitative)

5.3 ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการ เพื่อให้สามารถกำหนดความรับผิดชอบของผู้บริหาร โครงการได้อย่างชัดเจน หากโครงการมีความล้มเหลวเนื่องจากปัจจัยภายนอกหรือสถานการณ์ที่นอกเหนือความควบคุมของโครงการแล้ว ผู้บริหารไม่ต้องรับผิดชอบ

6. แบบจำลองการประเมินผลตาม CIPP Model แบบจำลอง (Model) หมายถึง วิธีการสื่อสารทางความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อในลักษณะต่างๆ เช่น แผนภูมิ แผนผัง ระบบสมการ และรูปแบบอื่นๆ เป็นต้น เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายและสามารถนำเสนอเรื่องราวได้อย่างเป็นระบบ การประเมินผลโครงการนั้น มีแนวคิดและโมเดลหลายอย่าง ณ ที่นี้ขอเสนอแนวคิดและโมเดลการประเมินแบบชิปปี้ หรือ CIPP Model ของสตัฟเฟิลบี (Danial.L.Stuffledream) เพราะเป็นโมเดลที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน แนวคิดการประเมินของสตัฟเฟิลบี (CIPP Model) ในปี ค.ศ.1971 สตัฟเฟิลบี และคณะได้กล่าวถึง CIPP Model เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลในการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมินคือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ เน้นการแบ่งแยกบทบาท ของการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหาข้อมูล และนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ประกอบการตัดสินใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี ทั้งนี้เพื่อป้องกันการมี อคติในการประเมินและ เขาได้แบ่งประเด็นการประเมินออกเป็น 4 ประเภท คือ

1) การประเมินด้านบทบาทและสภาพแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นการตรวจสอบว่าโครงการที่จะทำสนองปัญหาหรือความต้องการที่แท้จริงหรือไม่ วัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจนเหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายขององค์กร หรือ นโยบายหน่วยเหนือหรือไม่เป็นโครงการที่มีความเป็นไปได้ในแง่ของโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ หรือไม่ เป็นต้น การประเมินสภาวะแวดล้อมจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่อง โครงการควรจะทำในสภาพแวดล้อมใด ต้องการจะบรรลุเป้าหมายอะไร หรือ ต้องการบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะอะไร เป็นต้น

2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยป้อน (Input Evaluation : C) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึง ความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน เป็นต้น การประเมินผลแบบนี้จะทำได้โดยใช้เอกสารหรืองานวิจัยที่ผู้ทำไว้แล้ว หรือใช้วิธีการวิจัย นำร่องเชิงทดลอง (Pilot Experimental Project) ตลอดจนอาจให้ผู้เชี่ยวชาญมาทำงานให้อย่างไรก็ตาม การประเมินผลนี้จะต้องสำรวจสิ่งที่มีอยู่เดิมก่อนว่ามีอะไรบ้าง และตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการใดใช้แผนการดำเนินงานแบบไหน และต้องใช้ทรัพยากรจากภายนอกหรือไม่

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินระหว่างการดำเนินงานโครงการ เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ มักจะไม่ศึกษาได้ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว การประเมินกระบวนการจะมีบทบาทสำคัญในเรื่องการให้ข้อมูลกลับเป็นระยะๆ เพื่อการตรวจสอบการดำเนินของโครงการโดยทั่วไป การประเมินกระบวนการมีจุดมุ่งหมาย คือ

3.1) เพื่อการหาข้อบกพร่องของโครงการ ในระหว่างที่มีการปฏิบัติการ หรือการดำเนินงานตามแผนนั้น

3.2) เพื่อหาข้อมูลต่าง ที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ

3.3) เพื่อการเก็บข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการดำเนินงานของโครงการ

4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือความต้องการ/เป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการและการประเมินผล เรื่องผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น และปัจจัยร่วมด้วย จะเห็นได้ว่า การประเมินแบบ CIPP เป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด ซึ่งผู้ประเมินจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน กำหนดประเด็นของ

ตัวแปรหรือตัวชี้วัด กำหนดแหล่งข้อมูลผู้ให้ข้อมูล กำหนดเครื่องมือการประเมิน วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลและเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน

2.2 การติดตามและประเมินผล

การประเมินผลถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่งในกระบวนการบริหารงาน/โครงการ ซึ่งหลังจากได้ผ่านการวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการวัดความสำเร็จของผลการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. การติดตามผล (Monitoring) เป็นการติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าในการดำเนินงานการจัดสรรทรัพยากร (input) เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ทรัพยากรในโครงการ (input) กับผลผลิต (Output) ของโครงการร่วมกับปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานการติดตามผลเป็นเครื่องมือในช่วงการปฏิบัติงานของโครงการเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการส่งมอบปัจจัยการผลิตกำหนดการทำงาน การผลิตผลผลิต และการดำเนินงานต่างๆ ได้ดำเนินการไปตามแผนที่วางไว้

2. การประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินผลในการปฏิบัติงาน (Performance Evaluation) เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการติดตามผลการปฏิบัติงาน เพื่อประเมินความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงานว่ามีการใช้ทรัพยากร/ปัจจัยต่างๆ อย่างไร มีการดำเนินงานเป็นไปตามแผน ตามขั้นตอน ตามกฎเกณฑ์ และตามเวลาที่กำหนดหรือไม่ ตลอดจนมีผลงานเป็นไปตามแผนตามเป้าหมายหรือไม่ อาจเป็นการประเมินผลระหว่างการดำเนินงาน (On-going evaluation) เป็นการประเมินถึงผลผลิต (Outputs) และผลลัพธ์ (Outcomes) หรือ การประเมินผลภายหลังการดำเนินงาน (Ex-post evaluation) เป็นการประเมินถึงผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impacts)

2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ

แนวคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจในกฎ ระเบียบและวิธีปฏิบัติงานนั้น มีผู้สนใจและทำการศึกษาวิจัยไว้หลายท่าน ซึ่งจะนำเสนอความหมายและสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง โดยสังเขป ดังนี้

Bloom S. Benjamin, (1956) ได้อธิบายความหมายของความรู้ ความเข้าใจ “ความรู้” หมายถึงพฤติกรรมและสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเน้นการจำ ไม่ว่าจะเป็นการระลึกถึงหรือระลึกได้ก็ตาม เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอันสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นจากการรวบรวมสาระต่างๆ เหล่านั้น จนกระทั่งพัฒนาไปสู่ขั้นที่มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นต่อไป โดยความรู้นี้อาจแบ่งออกเป็นความรู้เฉพาะสิ่ง ความรู้ในเรื่องระเบียบการ และความรู้เรื่องสากล เป็นต้น

ส่วนความเข้าใจนั้น หมายถึง ความสามารถทางวุฒิปัญญาและทักษะอันได้แก่

1. ความสามารถที่จะให้ความหมายของคำ (การแปล)
2. ความสามารถเข้าใจความหมายของการคิด (การตีความ)
3. ความสามารถคาดคะเนสิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ (การประเมิน)

ดังนั้น บุคคลจะมีความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น จะต้องมียอดประกอบความสามารถทั้ง 3 นี้

ด้วย

Milton J. Rosenberg and Carl I. Howland, (1960) อธิบายว่า ความเข้าใจ ได้แก่ ความเชื่อ หรือความนึกคิด (Concept) หรือการสำเนียง (Conception) ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นไปได้ทั้งทางดีและทางไม่ดี ความรู้ความเข้าใจนี้เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดจากกลุ่มสังคมมาสู่ตัวบุคคลได้

กล่าวโดยสรุป ความรู้ ความเข้าใจนั้นหมายถึง ความทรงจำในเรื่องราวข้อเท็จจริง รายละเอียดต่าง ๆ และความสามารถนำความรู้ที่เก็บรวบรวมมาใช้ตัดแปลง อธิบาย เปรียบเทียบ ในเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างมีเหตุผล

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับต้นทุนและผลตอบแทน

วันชัย ริจิรวนิช และช่อม พลอยมีค่า (2543) อธิบายว่าในการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์มีการแบ่งแยกต้นทุนออกเป็นสองส่วนคือส่วนที่สามารถประเมินเป็นค่าตัวเลขได้และส่วนที่ไม่สามารถประเมินเป็นค่าตัวเลขได้ โดยในการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์ของโครงการทางวิศวกรรมนั้นมุ่งเน้นวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ และรายได้โดยประเมินเป็นตัวเลข ในขณะที่เดียวกันก็พยายามประเมินผลดีและผลเสียซึ่งไม่สามารถจะคำนวณเป็นตัวเลขได้แต่นำผลมาประกอบการวิเคราะห์โครงการนั้น โดยต้นทุนจึงเป็นส่วนสำคัญในการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์วิศวกรรม ต้นทุนมีความหมายแตกต่างกันไปโดยมีรูปแบบและลักษณะการประเมินต่าง ๆ กัน การใช้ต้นทุนในการวิเคราะห์โครงการต่างๆจึงมีความหมายที่แตกต่างกันออกไปในการประเมินต้นทุนถ้าใช้ชนิดของต้นทุนไม่ถูกต้องหรือใช้วิธีการประเมินไม่เหมาะสมจะทำให้การวิเคราะห์โครงการบิดเบือนไปได้

สมยศ นาวิการ และเกศินี วิฑูรชาติ (2526) ได้ให้ความหมายของต้นทุน คือ “Sacrifice” จะเกิดขึ้นทุกครั้งที่มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากร โดยนักเศรษฐศาสตร์คำนวณต้นทุนเพื่อประโยชน์ทางการตัดสินใจในการกำหนดต้นทุนทรัพยากรที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบัน และอนาคตของทางเลือกต่าง ๆ มีการรวมต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริงหลาย ๆ อย่างมาคิดด้วยซึ่งทำให้แนวคิดทางต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์และทางบัญชีมีความแตกต่างกัน

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2544) อธิบายแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับต้นทุนการผลิตว่ามีความหมายที่แตกต่างไปจากต้นทุนการผลิตทางบัญชี โดยที่ต้นทุนการผลิตในทางบัญชีต้องมีความชัดเจนหรือจ่ายจริงเป็นตัวเงินสามารถแสดงหลักฐานเพื่อลงบัญชีได้ แต่ต้นทุนการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์นั้นมีความหมายและขอบเขตที่กว้างกว่ามีการรวมต้นทุนที่แจ้งชัดและไม่แจ้งชัดและมีการแบ่งต้นทุนชนิดต่าง ๆ มากมาย

นราทิพย์ ชุตินวงศ์ (2544) กล่าวว่าในทฤษฎีต้นทุนต่างๆ ไปจะแบ่งต้นทุนการผลิตเป็นต้นทุนในการผลิตระยะสั้น และต้นทุนในการผลิตระยะยาว นอกจากนี้ยังแบ่งต้นทุนออกเป็น ต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผัน โดยในระยะสั้นจะมีทั้งต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผัน ส่วนในระยะยาวจะมีแต่ต้นทุนแปรผันเท่านั้น

สรุปได้ว่า แนวคิดและความหมายของต้นทุนนั้นได้มีหลากหลายแนวคิดและหลากหลายความหมาย โดยสรุปมี 2 แนวคิดและความหมาย ดังนี้

- 1) แนวคิดและความหมายเชิงบัญชี
- 2) แนวคิดและความหมายเชิงเศรษฐศาสตร์

โดยทางเศรษฐศาสตร์ได้มีการคิดต้นทุนที่ไม่มีการจ่ายจริงมาคิดรวมในต้นทุน นอกจากนี้ยังมีการแบ่งประเภทต้นทุนไว้มากมายตามความเหมาะสมของลักษณะหน่วยธุรกิจโครงการ หน่วยผลิตนั้นเพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์โครงการ

2.5 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการให้บริการ

จากการศึกษาค้นคว้างานเอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริการ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าผลการวิจัยและมีผู้วิจัยหลายท่าน ได้ให้ความหมายแนวคิดทฤษฎีไว้ ดังนี้

Max Weber (1994) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “รัฐประศาสนศาสตร์ ทฤษฎีและแนวการศึกษา” ว่า การให้บริการที่มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์มากที่สุด คือการให้บริการโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์มากที่สุด คือการให้บริการโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและประเพณีวัฒนธรรมของสังคม เช่น ช่วยเหลือบริการคนบางคนเป็นพิเศษเพราะรู้จักมักคุ้นเป็นการส่วนตัว กล่าวคือ การให้บริการนั้นจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้ อย่างเคร่งครัดเพื่อให้การกระทำของตนเป็นไปอย่างมีเหตุผลและมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่ง Weber ได้อธิบายว่า พฤติกรรมข้าราชการในระบบราชการ “ต้องปราศจากอารมณ์และความเกลียดชัง” (sine irate studio - without hatred or passion)

จรัส สุวรรณมาลา (2539) อ้างถึงใน สุนันทา ทวีผล (2550) กล่าวถึง ลักษณะการให้บริการที่มีคุณภาพ โดยมีตัวแปรที่จะนำมาใช้ในการกำหนดคุณภาพของบริการ ดังนี้

1) ความถูกต้องตามกฎหมาย หมายถึง บริการที่จัดให้มีขึ้นตามกฎหมาย โดยเฉพาะ บริการที่บังคับให้ประชาชนต้องมาใช้บริการ เช่น บริการรับชำระภาษีอากรจำเป็นต้องควบคุมให้ ถูกต้องตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ

2) ความเพียงพอ หมายถึง บริการที่มีจำนวนและคุณภาพเพียงพอกับความต้องการของผู้รับบริการ ไม่มีการรอคอยหรือเข้าคิวเพื่อขอรับบริการ

3) ความทั่วถึง เท่าเทียม ไม่มีข้อยกเว้น ไม่มีอภิสิทธิ์ หมายถึง บริการที่ดีต้องเปิดโอกาส ให้ประชาชนในทุกพื้นที่ กลุ่มอาชีพ เพศ วัย ได้ใช้บริการประเภทเดียวกันคุณภาพเดียวกันได้อย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันโดยไม่มีข้อยกเว้น

4) ความสะดวก รวดเร็ว เชื่อถือได้ หมายถึง การให้บริการที่ดีมีคุณภาพนั้นจะต้องมี ลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

4.1) ผู้ใช้บริการจะต้องได้รับความสะดวก คือ สามารถใช้บริการได้ ณ ที่ต่าง ๆ และสามารถเลือกใช้วิธีการได้หลายแบบตามสภาพของผู้ใช้บริการ นอกจากนั้นความสะดวกอาจพิจารณาได้จาก กระบวนการให้บริการ เช่น การจัดให้มีจุดให้บริการเพียงจุดเดียว (One -Stop Service)

4.2) ความรวดเร็ว หมายถึง ประชาชนต้องได้รับการบริการทันที โดยไม่ต้องรอคิว คอยรับบริการนานเกินสมควร

4.3) ความน่าเชื่อถือได้ของระบบบริการ หมายถึง บริการที่มีคุณภาพจะต้องมี ความต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีระเบียบแบบแผนการให้บริการที่แน่นอน คาดการณ์ล่วงหน้าได้แน่นอน เป็นที่พึงพาของผู้รับบริการได้เสมอ และมีโอกาสเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด

5) ความได้มาตรฐานทางเทคนิคหรือมาตรฐานทางวิชาการ หมายถึง การให้บริการ ประเภทที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญทางเทคนิคหรือทางวิชาการ เช่น การเงินการบัญชีบริการ ทางกายภาพ เศรษฐกิจ กฎหมาย ฯลฯ บริการดังกล่าวนี้จะมีคุณภาพดีก็ต่อเมื่อมีบุคลากรและ กระบวนการให้บริการที่ได้มาตรฐานทางเทคนิคและวิชาการ

6) การเรียกเก็บค่าบริการที่เหมาะสมต้นทุนการให้บริการต่ำ หมายถึง การให้บริการของ รัฐ ประเภทที่มีการเรียกเก็บค่าบริการจากผู้รับบริการต้องมีค่าบริการที่เหมาะสมและต้องมีระบบ การจัดบริการที่มีประสิทธิภาพ มีต้นทุนการดำเนินงานต่ำ เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการที่มีคุณภาพดี และมีค่าบริการที่ไม่สูงเกินไป

ปรัชญา เวสารัชช (2523) อ้างถึงใน สุนันทา ทวีผล (2550) กล่าวถึง การให้บริการสรุปได้ ดังนี้

1) ทำให้ผู้รับบริการเต็มใจ และไม่เกิดความทุกข์ความเครียดในการมารับบริการต้องทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกพอใจ หรือแปลกใจที่ไม่เลวร้ายอย่างที่คิด

2) อย่าปล่อยให้ผู้รับบริการอยู่ที่หน่วยบริการนานเกินไป หากมีผู้รับบริการมาติดต่อ ก็ต้องให้ผู้รับบริการออกจากหน่วยบริการให้เร็วที่สุด ทั้งนี้ รวมทั้งพยายามจัดบริการให้เสร็จเสียในคราวเดียวกันจะได้ไม่ต้องเป็นภาระมาติดต่ออีกในเรื่องเดิม

3) อย่าทำผิดพลาดจนผู้มารับบริการเดือดร้อน หัวหน้าหน่วยลงมาดูแล และพบปะด้วยตนเองและสร้างความพอใจด้วยการอำนวยความสะดวกเป็นพิเศษให้เท่าที่สามารถทำได้

4) สร้างบรรยากาศของหน่วยบริการให้น่ารื่นรมย์ โดยการจัดสถานที่ให้ร่มรื่นมีที่นั่งพัก พนักงานข้าราชการ แต่งตัวเรียบร้อย สุภาพ สถานที่ดูสะอาด

5) ทำให้ผู้รับบริการเกิดความคุ้นเคยกับบริการ โดยจัดป้ายประชาสัมพันธ์แนะนำมี ขั้นตอนอย่างไร มีพนักงาน เจ้าหน้าที่ซึ่งพร้อมจะตอบคำถาม

6) เตรียมความสะดวกให้พร้อมจัดสิ่งอำนวยความสะดวกมีคำแนะนำ

สรุปได้ว่า การให้บริการเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ในการสนองความต้องการ ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมประชุมวิชาการกรมพัฒนาที่ดิน ทั้งในด้านบริการ ข้อมูล เป็นต้น โดยคำนึงถึงความสอดคล้องความต้องการของบุคคลส่วนใหญ่ ความสม่ำเสมอ ความเสมอภาค ความประหยัด ความสะดวก และตรงเวลาอย่างต่อเนื่องในการให้บริการต่าง ๆ

2.6 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

Vroom (1964) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึงผลที่ได้จากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งนั้นทัศนคติด้านบวกจะแสดงให้เห็นสภาพความพึงพอใจในสิ่งนั้น และทัศนคติด้านลบจะแสดงให้เห็นสภาพความไม่พึงพอใจนั่นเอง

Maynard W. Shelly (1975) ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ ซึ่งสรุปได้ว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึก แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ความรู้สึกในทางบวกและความรู้สึกในทางลบ ความรู้สึกในทางบวกเป็นความรู้สึกที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้เกิดความสุข ความสุขนี้เป็นความสุขที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่น ๆ กล่าวคือเป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับความสุขสามารถทำให้เกิดความสุขหรือความรู้สึกทางบวกอื่น ๆ

ความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกและความรู้สึกที่มีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อนและระบบความสัมพันธ์ของความรู้สึกทั้งสามนี้ เรียกว่า ระบบความพึงพอใจ

วิรุฬ พรรณเทวี (2542) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะมีความคาดหวังกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไร ถ้าคาดหวังหรือมีความตั้งใจมากและได้รับการตอบสนองด้วยดีจะมีความพึงพอใจมากแต่ในทางตรงกันข้ามอาจผิดหวังหรือไม่พึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวังไว้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตั้งใจไว้ว่าจะมีมากหรือน้อยสอดคล้องกับ ฉัตรชัย คงสุข (2535) กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนองหรือบรรลุจุดหมายในระดับหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง

นภารัตน์ เสือจงพรู (2544) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกทางบวกความรู้สึกทางลบและความสุขที่มีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน โดยความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความรู้สึกทางบวกมากกว่าทางลบ

สง่า ภูมรงค์ (2540) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมายหรือเป็นความรู้สึกขั้นสุดท้ายที่ได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

อุทัย หิรัญโต (2529) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจเป็นสิ่งที่ทำให้ทุกคนเกิดความสบายใจ เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการของเขา ทำให้เขาเกิดความสุข

อุทัยพรรณ สุดใจ (2545) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยอาจเป็นไปในเชิงประเมินค่าว่าความรู้สึกหรือทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นเป็นไปในทางบวกหรือทางลบ

2.7 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ

1) ความหมายของความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็น

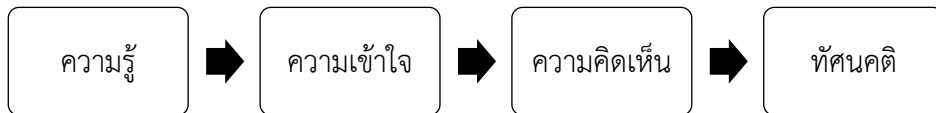
ความรู้ (Knowledge) เป็นข้อเท็จจริง (Facts) ความจริง (Truths) กฎเกณฑ์และรายละเอียดที่เกิดขึ้นจากการได้ยินได้ฟังที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า ทักษะหรือประสบการณ์ที่ได้รับมา ความรู้จัดเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อมนุษย์

ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นความสามารถที่สูงกว่าความรู้ เป็นการแปลความ ตีความ หรือการขยายความ ความรู้ที่ได้รับมาและสะสมสิ่งที่เพิ่มเติมไว้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ความรู้ความเข้าใจ (Cognition) หมายถึงความสามารถ ความรู้ที่เพิ่มเติมไปใช้ตัดแปลงให้เหมาะสมสำหรับนำไปใช้อธิบายเปรียบเทียบในเรื่องนั้น ๆ ตัดแปลง หรือนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีเหตุผล สิ่งส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ คือการศึกษาและสิ่งแวดล้อมในสังคม ซึ่งจะต้องมีแหล่งให้ความรู้หรือแหล่งข่าวผลของความรู้ความเข้าใจนั้นจะเหมือนกันหรือแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลและแหล่งความรู้ที่ได้รับมา ดังนั้นกระบวนการเกิดความรู้ความเข้าใจจึงสัมพันธ์กับความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคลเป็นกระบวนการภายใน ที่อาจส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลจึงสรุปได้ว่า ความรู้ความเข้าใจเป็นความสามารถในการเข้าใจรายละเอียดข้อมูลต่าง ๆ ที่บุคคลได้สะสมไว้มาจากแหล่งให้ความรู้หรือแหล่งข่าว

หลังจากที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ แล้ว ผลของความรู้ความเข้าใจจะเหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับบุคคลและแหล่งความรู้ที่ได้รับมา

ความคิดเห็น (Opinion) เป็นกระบวนการต่อเนื่องของความรู้ความเข้าใจหลังจากบุคคลได้รับข่าวสารและแสดงออกถึงความเชื่อ ความรู้สึก ด้วยการพูดหรือการเขียน ที่สะท้อนความเข้าใจในลักษณะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ อาจมีความโน้มเอียงที่ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความจริง หรืออาจเป็นข้อเท็จจริงบางอย่างก็ได้และผลของความคิดเห็นจะเหมือนกันหรือแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบุคคล นั้น ๆ และแหล่งความรู้ที่ได้รับมา และส่วนใหญ่แล้วความคิดเห็นไม่เกี่ยวกับคำถามในปัจจุบันที่สามารถจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลาหรือสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไป แต่สามารถแสดงเหตุผล สังเกตและวัดได้ ถึงแม้จะไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ ที่ต้องอาศัยความพร้อมของบุคคลเป็นสำคัญ สรุปความสัมพันธ์ของความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็น แสดงรายละเอียดภาพที่ 1

ภาพที่ 1: แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็น

ถึงแม้ว่าความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นข้างต้นจะมีความสัมพันธ์กัน แต่ผลของความคิดเห็นจะเหมือนกันหรือแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น และแหล่งความรู้ที่ได้รับมา จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคคล มาจาก 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) พันธุกรรม หรือ สรีระ เช่น อายุเพศ 2) ประสบการณ์ตรงของบุคคล เช่น การศึกษา ทักษะหรืออาชีพที่บุคคลได้พบเห็น หรือประสบเหตุการณ์ด้วยตนเอง 3) อิทธิพลจากครอบครัวหรือผู้ปกครอง 4) ความคิดเห็นของกลุ่ม 5) สื่อมวลชน ได้แก่ สื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ หรือสิ่งพิมพ์ ล้วนเป็นปัจจัยที่กระทบต่อความคิดเห็นของบุคคล สรุปได้ว่าความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นข้างต้น ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด พื้นที่ในการประกอบอาชีพ ปริมาณผลผลิต ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ ความรู้ความเข้าใจและปริมาณข่าวสารที่เกษตรกรได้รับ

2) นิยามปฏิบัติการ

1) ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง ความทรงจำในเรื่องราว ข้อเท็จจริง รายละเอียดต่าง ๆ หลังจากที่ได้รับข่าวสารใน 2 ด้าน คือ ด้านวัตถุประสงค์และเป้าหมายโครงการ ด้านการดำเนินโครงการ ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถาม ความรู้ ความเข้าใจและความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

2) ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม หมายถึง อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดและข้อสันนิษฐานของผู้ตอบแบบสอบถามใน 2 ด้าน คือ ด้านวัตถุประสงค์และเป้าหมายโครงการ ด้านการดำเนินโครงการ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

การประเมินผลโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในปี พ.ศ.2559 ซึ่งเป็นโครงการที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และรัฐบาล โดยประเมินผลในส่วนที่กรมพัฒนาที่ดิน เข้าไปส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดิน และปัจจัยการผลิต ให้เกษตรกรใน ศพก. มีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 กรอบแนวคิดการประเมิน

การประเมินโครงการมีความสำคัญเพื่อตรวจสอบอย่างมีระบบและวิเคราะห์อย่างละเอียดกล่าวคือ ทั้งข้อมูลนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Outputs) จะได้รับการตรวจสอบประเมินผลทุกขั้นตอน ส่วนใดที่เป็นปัญหาหรือไม่มีคุณภาพจะได้รับการพิจารณาย้อนกลับ (Feedback) เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานต่อไป ดังนี้

วัตถุประสงค์การประเมิน	ประเด็นการประเมิน/วิเคราะห์
1. เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตามภารกิจหลักแผนงาน/โครงการตลอดจนปัญหาอุปสรรคในส่วนที่กรมพัฒนาที่ดินดำเนินการ	1. ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อความรู้ที่ได้รับ ประโยชน์ที่ได้รับ การนำไปปฏิบัติและถ่ายทอดองค์ความรู้ ความพึงพอใจ และความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ในภาพรวมของกรมพัฒนาที่ดิน
2. เพื่อประเมินผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดิน	1. ด้านการดำเนินงาน วิเคราะห์ความสำเร็จของการดำเนินงานในศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในแต่ละด้าน เพื่อหาข้อบกพร่องที่ทำให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อได้กำหนดแนวทางการแก้ไขหรือการดำเนินงานในครั้งต่อไป 2. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ วิเคราะห์ความสำเร็จของการดำเนินงานใน ศพก. การอบรมและการดูงาน 3. ด้านความพึงพอใจ วิเคราะห์ความสำเร็จของการดำเนินการใน ศพก.
3. เพื่อทราบความคิดเห็น ความต้องการ ความพึงพอใจของเกษตรกรที่เข้ารับบริการ และศึกษาดูงานของกรมพัฒนาที่ดินที่ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)	1. ความพึงพอใจ ความคิดเห็น ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เข้ารับบริการและเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. 2. ความต้องการของเกษตรกรที่เข้ารับบริการและเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก.

3.2 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร เป็นเกษตรกร เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ เจ้าหน้าที่ที่เข้ามาใช้บริการ ศพก. และพิจารณาจากจังหวัดที่มีการผลิตสินค้าเกษตรหลักหลากหลายชนิดพืช มีความหลากหลายของสภาพพื้นที่และอยู่ในพื้นที่สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 1 – 12 ที่เป็น ศพก. ที่อยู่ในระดับ A และ B จากการจัดระดับของกรมส่งเสริมการเกษตร โดยการจัดระดับแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับ A มีความพร้อมสมบูรณ์ จำนวน 470 ศูนย์ ระดับ B จำนวน 244 ศูนย์ และระดับ C จำนวน 168 ศูนย์

- เกษตรกรที่เข้าร่วมการอบรมที่ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
- เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นการพิจารณาเลือกจากจังหวัดที่มีการผลิตสินค้าเกษตรหลักที่หลากหลายชนิดพืช มีความหลากหลายของสภาพพื้นที่และอยู่ในพื้นที่สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 1 – 12 และเป็น ศพก. ที่อยู่ในระดับ A และ B จากการจัดระดับของกรมส่งเสริมการเกษตร

3.3 กำหนดขอบเขตการประเมินผล

1. เป็นการประเมินผลกิจกรรมของกรมฯ ที่ดำเนินการใน ศพก. ปีงบประมาณ พ.ศ.2559
2. กลุ่มตัวอย่างในการประเมินผล คือ เกษตรกร เจ้าหน้าที่ศูนย์ และเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาใช้บริการ
3. พื้นที่เป้าหมาย คือ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

1. แบบสัมภาษณ์เกษตรกร ที่เข้ามาใช้บริการที่ ศพก.
2. แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ประจำ ศพก.
3. การสังเกตการณ์ในการสัมภาษณ์เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่ให้การสัมภาษณ์
4. การวิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรม SPSS เพื่อประมวลหาค่าผลการประเมิน

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยวิธีการสัมภาษณ์ (Interview) และวิธีการสังเกตการณ์ (Observation) ประชากรตัวอย่าง และรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ในการประเมินผลศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในปี พ.ศ.2559 ใช้ข้อมูล 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ทำการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ได้แก่ เอกสารเกี่ยวกับ รายงานโครงการ และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องของกรมพัฒนาที่ดิน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์ ซึ่งมีแบบสอบถาม 2 ชุด คือ แบบสอบถามของเกษตรกร และแบบสอบถามของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ รวมถึงการสังเกตสภาพแวดล้อมในพื้นที่เพื่อนำมาวิเคราะห์

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นประชากรตัวอย่างซึ่งเก็บตัวอย่างเกษตรกรทั้งหมด จำนวน 352 ราย และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานบูรณาการ จำนวน 61 ราย

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ผลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Statistical Package for Social Science (SPSS) ทำการประมวลผลข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) สำหรับการบรรยายลักษณะของข้อมูลในการอธิบายค่าตัวแปรต่างๆ ซึ่งแสดงด้วยค่าสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ผลในเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับการบริหารจัดการผลได้จากการดำเนินงานและผลกระทบ เพื่อเปรียบเทียบหรืออธิบายให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในแต่ละตัวชี้วัดของการประเมินผล ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณผลผลิต ต้นทุนการผลิต ผลตอบแทน ความคุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจ และสังคม และข้อมูลเชิงปริมาณอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางและรูปภาพประกอบการรายงาน

2. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวม ในลักษณะเนื้อหาหรือจากการสังเกต หรือข้อความจากเอกสารรายงาน โดยวิธีการเปรียบเทียบกับเป้าหมาย เปรียบเทียบรูปแบบและระยะเวลา ใช้ค่าสถิติอย่างง่าย เช่น ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้ง การวิเคราะห์เชิงสาเหตุซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อมูล หรือลักษณะของปัญหาเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเหตุผล ส่วนการวิเคราะห์ทางสังคม จะทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับทัศนคติและความคิดเห็นในการประกอบอาชีพ ได้แก่ ข้อมูลลักษณะทั่วไปของเกษตรกร เช่น ความพึงพอใจ ความคิดเห็น ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะต่างๆ เป็นการวิเคราะห์ในเชิงเหตุผล ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ในเรื่องการบริหารจัดการโครงการ และปัจจัยนำเข้าด้านงบประมาณ สำหรับความพึงพอใจของเกษตรกร ใช้ข้อมูลระดับความพึงพอใจมาตราวัดแบบลิคอร์ท (Likert Scale) โดยการใช้ความพึงพอใจตามมาตรวัด 3 ระดับ ดังนี้

ความพึงพอใจและความคิดเห็นมาก	มีค่าเท่ากับ	3	คะแนน
ความพึงพอใจและความคิดเห็นปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	2	คะแนน
ความพึงพอใจและความคิดเห็นน้อย	มีค่าเท่ากับ	1	คะแนน

การแปลความหมายความพึงพอใจของเกษตรกร ตามค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย	2.01 - 3.00	หมายถึง	ความพึงพอใจและเห็นด้วยมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย	1.01 - 2.00	หมายถึง	ความพึงพอใจและเห็นด้วยปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย	0.01 - 1.00	หมายถึง	ความพึงพอใจและเห็นด้วยน้อย

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อใช้บรรยายพรรณนาผลการดำเนินงานโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) โดยใช้ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของเกษตรกร ข้อมูลการรายงานผลงาน และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. ด้านการวิเคราะห์ผลและการรายงานผล

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย คำถามปลายเปิดและปลายปิด สำหรับคำถามในการวัดความพึงพอใจ ทศนคติ และความคิดเห็นจะใช้มาตรา ส่วนประมาณค่าตามหลักของลิเกิร์ต (Likert Scale)

2) การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย โดยอาศัยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการประมวลผล เริ่มจากการกำหนดรหัส กำหนดตัวแปรและทำการประมวลผล แปลผลข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม คำตอบที่ได้ทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่างตามแบบสอบถามที่กำหนด

3) การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน แปลผลค่าร้อยละจากคำถามปลายปิด เป็นการเปรียบเทียบความถี่หรือจำนวนที่ต้องการกับจำนวนทั้งหมดที่เปรียบเทียบเป็นร้อยละและแปลผลการ วิเคราะห์จากคำถามปลายเปิด ซึ่งผู้ตอบแสดงความคิดเห็นแตกต่างกันมาก อาจมีบางส่วนไม่แสดงความคิดเห็น จึงทำให้คำตอบได้ไม่ครบถ้วนตามจำนวน ดังนั้น จึงใช้การนับจำนวนหาความถี่โดยการนับจากผู้ตอบคำถาม คล้ายคลึงกันหรือมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันมาจัดกลุ่มไว้ในข้อเดียวกัน และเรียงคำตอบจากมากไปหาน้อย โดยเปรียบเทียบค่าเป็นร้อยละ

4) การเขียนรายงาน ใช้เทคนิค และวิธีการเขียนรายงานการประเมินผล จากหลักสูตรการ ฝึกอบรม “การเขียนรายงานการประเมินผล” ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร มาปรับใช้ในการจัดทำ รายงานเพื่อให้ผู้บริหาร คณะกรรมการวิชาการกรมพัฒนาที่ดิน และผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้สนใจสามารถอ่าน รายงานได้อย่างเข้าใจถึงความเป็นมาของโครงการ การประเมินผล ขอบเขต วิธีการการอภิปราย สรุปผล และ ข้อเสนอแนะ

5. การประเมินตามตัวชี้วัด มีวิธีการประเมิน ดังนี้

1. การประเมินการบริหารจัดการโครงการ (Management) ได้แก่ หลักเกณฑ์การคัดเลือก เกษตรกร และขั้นตอนการดำเนินงาน

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ องค์กรความรู้

3. การประเมินผลผลิต (Output) ได้แก่ ประสิทธิภาพในการผลิตน้ำหมักชีวภาพ การได้รับความรู้ และการใช้ประโยชน์จากวัสดุปรับปรุงบำรุงดินที่ได้รับ

4. การประเมินผลลัพธ์ (Outcome) โดยการเปรียบเทียบผลลัพธ์ความคุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจ และ สังคม ได้แก่ ปริมาณผลผลิต รายได้ ก่อนและหลังได้รับการส่งเสริมความรู้และปัจจัยการผลิต

5. การประเมินผลกระทบ (Impact) โดยการประเมินความพึงพอใจและความคิดเห็นของเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ต่อเนื่องจากผลลัพธ์

6. การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจากความคิดเห็นของเกษตรกร

บทที่ 4

ผลการประเมิน

ในการประเมินผลการดำเนินงานโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในปี พ.ศ.2559 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการประเมินผลที่กำหนดไว้ ผู้ประเมินใช้วิธีทางสถิติ ประกอบด้วย ความถี่หรือจำนวน ร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูป ตาราง และรูปภาพ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ลักษณะและข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร
- ตอนที่ 2 การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
- ตอนที่ 3 ความคิดเห็น ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร
- ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์

ตอนที่ 1 : ลักษณะและข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ตารางที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เข้ารับบริการที่ ศพก.

n = 325

ข้อมูล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	218	67.07
- หญิง	107	32.93
2. อายุ		
- ต่ำกว่า 30 ปี	14	4.30
- 31 - 40 ปี	81	24.93
- 41 - 50 ปี	101	31.07
- 51 - 60 ปี	92	28.30
- 61 - 70 ปี	34	10.46
- มากกว่า 70 ปี	3	0.94
(อายุมากที่สุด 76 ปีอายุน้อยที่สุด 19 ปี อายุเฉลี่ย 54.16 ปี)		
3. ระดับการศึกษา		
- ต่ำกว่าประถมศึกษา	14	4.31
- ประถมศึกษา	155	47.69
- มัธยมศึกษา	109	33.54
- ปริญญาตรี	35	10.77
- ปริญญาโท	12	3.69

ตารางที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เข้ารับบริการที่ ศพก. (ต่อ)

n = 325

ข้อมูล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
4. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
- ไม่มีรายได้	1	0.31
- รายได้ 1 – 10,000 บาท	157	48.31
- รายได้ 10,001 – 20,000 บาท	124	38.15
- รายได้ 20,001 – 30,000 บาท	36	11.08
- รายได้ 30,001 – 40,000 บาท	4	1.23
- รายได้ 40,001 – 50,000 บาท	1	0.31
- รายได้มากกว่า 50,000 บาท	2	0.61
(รายได้เฉลี่ย 9,969.23 บาทต่อเดือน)		
5. อาชีพหลัก		
- ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของรัฐ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	11	3.38
- พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน	2	0.61
- ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว	25	7.69
- รับจ้างทั่วไป/ลูกจ้าง	18	5.54
- ลูกจ้างภาคเกษตรกรรม (รับจ้างทำนา ทำสวน กรีดยาง ฯลฯ)	37	11.38
- เกษตรกรที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง	157	48.30
- เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง	75	23.10

จากตารางที่ 1 พบว่า เกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 67.07) ที่เข้าร่วมโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เป็นเพศชาย และ ร้อยละ 32.93 เป็นเพศหญิง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 31.07) มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี รองลงมา (ร้อยละ 28.30) มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี (ร้อยละ 24.93) มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี (ร้อยละ 10.46) มีอายุระหว่าง 61 – 70 ปี (ร้อยละ 4.30) มีอายุน้อยกว่า 30 ปี และ (ร้อยละ 0.94) มีอายุมากกว่า 70 ปี ตามลำดับ อายุโดยเฉลี่ย 54.16 ปี ซึ่งเกษตรกรเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 47.69) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมา (ร้อยละ 33.54) จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 10.77 4.31 และ 3.69) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ต่ำกว่าประถมศึกษา และ ปริญญาโท ตามลำดับ

เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 9,969.23 บาทต่อเดือน โดย (ร้อยละ 48.31) มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 1 – 10,000 บาท/คน รองลงมา (ร้อยละ 38.15) มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท/คน (ร้อยละ 11.08) มีรายได้อยู่ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาท/คน (ร้อยละ 1.23 0.61 0.31 และ 0.31) มีรายได้อยู่ระหว่าง 30,001 – 40,000 บาท มีรายได้มากกว่า 50,000 บาท มีรายได้อยู่ระหว่าง 40,001 – 50,001) และ ไม่มีรายได้เลย ตามลำดับ

ตารางที่ 2 : สถานภาพทางสังคม

n = 325

ข้อมูล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
- เกษตรกรทั่วไป	205	63.08
- หมอдинอาสา/ปราชญ์	32	9.85
- กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	47	14.46
- สมาชิก อบต.	25	7.69
- ผู้นำกลุ่ม	12	3.69
- อื่นๆ (ระบุ)...	4	1.23

จากตารางที่ 2 เกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 63.08) มีสถานภาพทางสังคมเป็นเกษตรกร รองลงมา (ร้อยละ 14.46) เป็นกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน (ร้อยละ 9.85) หมอдинอาสา/ปราชญ์ (ร้อยละ 7.69 3.69 และ 1.23) สมาชิก อบต. ผู้นำกลุ่ม และ อื่นๆ ตามลำดับ โดยเกษตรกรทั้งหมดให้ความสนใจและให้ความสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเกษตรในลักษณะกลุ่มของ ศพก. ซึ่งเกษตรกรหลายรายให้เหตุผลว่าการได้เข้ามาที่ ศพก. ทำให้ตนเองได้รับความรู้ด้านการเกษตรที่มีความหลากหลายมากขึ้นจากวิทยากรที่เข้ามาให้ความรู้และได้รับความรู้จากเพื่อนเกษตรกรด้วยกันที่รวมกลุ่มที่ ศพก. เกษตรกรให้ความสำคัญในการรวมกลุ่มทำการเกษตร ซึ่งเกษตรกรได้กล่าวว่า ศพก. เป็นจุดเรียนรู้ที่ทำให้การทำการเกษตรง่ายขึ้น เพราะสามารถเข้ามาศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา

ตารางที่ 3 : การถือครองที่ดิน และหนังสือสำคัญในที่ดินของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

n = 325

ข้อมูล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. ลักษณะการถือครองที่ดิน (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)		
- ที่ดินของตนเอง และเช่าผู้อื่น	101	31.08
- ที่ดินของตนเอง	201	61.85
- เช่าผู้อื่น	124	38.15
2. จำนวนเนื้อที่ถือครอง		
- น้อยกว่า 20 ไร่	247	76.00
- 20 – 40 ไร่	56	17.23
- 41 – 60 ไร่	7	2.15
- 61 – 80 ไร่	11	3.38
- มากกว่า 80 ไร่	4	1.24

ตารางที่ 3 : การถือครองที่ดิน และหนังสือสำคัญในที่ดินของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ (ต่อ)

n = 325

ข้อมูล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
3. หนังสือสำคัญในที่ดิน (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)		
- โฉนด (น.ส.4)	181	55.70
- ส.ป.ก. 4-01	143	44.00
- ภ.บ.ท. 5	34	10.46
- น.ส.3/น.ส.3 ก	56	17.23
- ใบจอง	13	4.00

จากตารางที่ 3 พบว่า เกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 61.85) มีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง รองลงมา (ร้อยละ 38.15) เป็นที่ดินเช่าผู้อื่น และ (ร้อยละ 31.08) เกษตรกรมีที่ดินเป็นของตนเองและเช่าที่ดินผู้อื่นด้วย โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.00) มีเนื้อที่ถือครองน้อยกว่า 20 ไร่ รองลงมา (ร้อยละ 17.23) มีเนื้อที่ถือครองอยู่ระหว่าง 20 - 40 ไร่ (ร้อยละ 3.38) จำนวน 61 - 80 ไร่ (ร้อยละ 2.15 และ 1.24) มีเนื้อที่ถือครองอยู่ระหว่าง จำนวน 41 - 60 ไร่ และมากกว่า 80 ไร่ ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรหลายรายได้มีการถือครองที่ดินเป็นของตนเองและเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตรในคราวเดียวกันอีกด้วย ในส่วนของหนังสือสำคัญในที่ดิน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีหนังสือสำคัญในที่ดินมากกว่าหนึ่งชนิด โดยมีเกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 55.70) มีหนังสือสำคัญในที่ดินเป็นโฉนด (น.ส.4) รองลงมา (ร้อยละ 44.00) ส.ป.ก. 4-01 (ร้อยละ 17.23) น.ส.3/น.ส.3 ก (ร้อยละ 10.46) ภ.บ.ท.5/6 และ (ร้อยละ 4.00) ใบจอง ตามลำดับ

ตารางที่ 4 : ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร

n = 325

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	จำนวนเกษตรกร		จำนวนพื้นที่		พื้นที่เฉลี่ย (ไร่)
	ราย	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ	
- ที่อยู่อาศัย	322	99.08	105.1	2.28	0.32
- ทำนา	201	61.85	947.2	20.59	4.71
- พืชไร่	110	33.84	1,114.9	24.23	10.14
- พืชสวน	72	22.15	678.2	14.74	9.42
- ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	101	31.08	907.8	19.73	9.00
- เกษตรผสมผสาน	58	17.85	612.3	13.31	10.56
- แหล่งน้ำ	62	19.08	173.0	3.76	2.79
- พื้นที่เลี้ยงสัตว์	18	5.34	32.2	0.71	1.79
- รกร้างว่างเปล่า	6	1.85	21.0	0.46	3.5
- อื่น ๆ (โกดัง ยุ้งฉาง การค้า)	1	0.31	8.7	0.19	8.7
รวม			4,600.4	100.0	14.16

หมายเหตุ : เกษตรกร 1 ราย มีการใช้ประโยชน์ที่ดินมากกว่า 1 ประเภท

จากตารางที่ 4 ผลการประเมิน พบว่า เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์ที่ดินมากกว่า 1 ประเภท จากพื้นที่ทั้งหมด 4,600.4 ไร่ โดยเกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 99.08) ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย จำนวน 105.1 ไร่ พื้นที่เฉลี่ย 0.32 ไร่/คน (เกษตรกรบางรายเป็นสามี-ภรรยา-พี่น้อง อาศัยอยู่ที่บ้านหลังเดียวกัน แต่ทำการเกษตรคนละพื้นที่กัน) รองลงมา (ร้อยละ 61.85) ใช้ที่ดินในการทำนา จำนวน 947.2 ไร่ พื้นที่เฉลี่ย 4.71 ไร่/คน (ร้อยละ 33.84) ทำไร่ (ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง) จำนวน 1,114.9 ไร่ พื้นที่เฉลี่ย 10.14 ไร่/คน (ร้อยละ 31.08) ปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น (มังคุด เงาะ ลำไย ฯลฯ) จำนวน 907.8 ไร่ พื้นที่เฉลี่ย 9.00 ไร่/คน (ร้อยละ 19.08) ขุดแหล่งน้ำ (เลี้ยงปลา กบ) จำนวน 173 ไร่ พื้นที่เฉลี่ย 2.79 ไร่/คน (ร้อยละ 17.85) ทำเกษตรผสมผสาน จำนวน 612.3 ไร่ พื้นที่เฉลี่ย 10.56 ไร่/คน (ร้อยละ 5.34) ใช้พื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ จำนวน 32.2 ไร่ พื้นที่เฉลี่ย 1.79 ไร่/คน (ร้อยละ 1.85) พื้นที่รกร้างว่างเปล่า จำนวน 21 ไร่ พื้นที่เฉลี่ย 3.5 ไร่/คน และ (ร้อยละ 0.31) ใช้พื้นที่ทำการเกษตรอื่น (โกดัง ยุ้งฉาง การค้า) จำนวน 8.7 ไร่ พื้นที่เฉลี่ย 8.7 ไร่/คน ตามลำดับ

ตอนที่ 2 : การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

2.1 การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ได้มุ่งเน้นในเรื่องการให้ความรู้แก่เกษตรกร เป็นจุดศูนย์กลางของการเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ของแต่ละหน่วยงานภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้เกษตรกรได้เข้ามามีส่วนร่วมและร่วมมือกันในการพัฒนาผลผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งแต่ละหน่วยงานจะนำองค์ความรู้ของตนเองมาถ่ายทอดให้เกษตรกรที่เข้ามาใช้บริการ การบริหารจัดการภายใน ศพก. จะดำเนินการโดยเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรที่มีความรู้ ความสามารถ หรือ เกษตรกรที่ได้รับความรู้มาถ่ายทอดให้แก่กันและกัน

ตารางที่ 5 : การเข้ารับบริการที่ศูนย์ และความถี่ในการเข้ารับบริการที่ ศพก.

n = 325

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1. การเข้ารับบริการที่ศูนย์ของเกษตรกร		
- ไม่เคย	2	0.62
- เคย (ความถี่ ครั้ง/เดือน)	323	99.38
• 1 – 2 ครั้ง	49	15.17
• 3 – 4 ครั้ง	207	64.09
• 5 – 6 ครั้ง	54	16.72
• มากกว่า 6 ครั้ง	13	4.02
2. การตรวจวิเคราะห์ดิน		
- ไม่เคย	42	12.92
- เคย : โดย	283	87.08
• ทราบ ค่าผลการวิเคราะห์ดิน	198	69.96
• ไม่ทราบ ค่าผลการวิเคราะห์ดิน	85	30.04

ตารางที่ 5 : การเข้ารับบริการที่ศูนย์ และความถี่ในการเข้ารับบริการที่ ศพก. (ต่อ)

n = 325

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
3. ความเหมาะสมของดินในพื้นที่		
- ไม่ทราบ	114	35.08
- ทราบ : โดย	211	64.92
• ระดับ N	91	43.13
• ระดับ S1	45	21.33
• ระดับ S2	21	9.95
• ระดับ S3	54	25.59

จากตารางที่ 5 ผลการสำรวจ พบว่า ในแต่ละเดือนเกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 99.38) เคยเข้ารับบริการที่ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) โดยมีเพียงร้อยละ 0.62 ที่ไม่เคยเข้ารับบริการจาก ศพก.

เกษตรกรเกินกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 64.09) เข้ารับบริการที่ ศพก. จำนวน 3 – 4 ครั้ง/เดือน รองลงมา (ร้อยละ 16.72) จำนวน 5 – 6 ครั้ง/เดือน (ร้อยละ 15.17) จำนวน 1 – 2 ครั้ง/เดือน และ (ร้อยละ 4.02) มากกว่า 6 ครั้ง/เดือน ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่จะเข้าร่วมอบรม ประชุม และมาศึกษาหาความรู้ และสร้างความเข้าใจในการทำการเกษตรที่ ศพก. วัตถุประสงค์ของเกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้ามาที่ ศพก. มีความต้องการเข้าร่วมทำน้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยหมัก โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 87.08) เคยเข้ามาใช้บริการวิเคราะห์ดิน จะมีการ (ร้อยละ 12.92) ที่ไม่เคยนำดินมาตรวจวิเคราะห์ ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรที่มาใช้บริการวิเคราะห์ดินเกินกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 60.92) ทราบผลการตรวจวิเคราะห์ดินแล้ว และ (ร้อยละ 26.15) ที่ยังไม่ทราบผลค่าการวิเคราะห์ดิน

เกษตรกรเกินกว่าครึ่งหนึ่ง ทราบว่าพื้นที่ของตนเองอยู่ในระดับความเหมาะสมใดในการทำการเกษตร พบว่า (ร้อยละ 64.92) ทราบพื้นที่ความเหมาะสม และ (ร้อยละ 35.08) ที่ไม่ทราบถึงความเหมาะสมของพื้นที่ เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 43.13) มีพื้นที่ที่อยู่ในระดับ N รองลงมา (ร้อยละ 25.59) ระดับ S3 (ร้อยละ 21.33) ระดับ S1 และ (ร้อยละ 9.95) ระดับ S2 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 : ระดับความรู้ ความเข้าใจที่เกษตรกรได้รับจากการฝึกอบรม

n = 325

กิจกรรม	ระดับความความรู้ที่ได้รับ				ค่าเฉลี่ย ระดับ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	คะแนน	
1. หลักสูตร/ฝึกอบรม ของหน่วยงานบูรณาการ	66.02	28.15	5.83	2.60	มาก
1.1 การลดต้นทุนการผลิตและการเสริมรายได้ (การใช้ปุ๋ยหมัก การลดใช้สารเคมี การปลูกพืชเสริม)	81.11	16.2	2.69	2.78	มาก

ตารางที่ 6 : ระดับความรู้ ความเข้าใจที่เกษตรกรได้รับจากการฝึกอบรมและการนำไปปฏิบัติ (ต่อ)

n = 325

กิจกรรม	ระดับความความรู้ที่ได้รับ				ค่าเฉลี่ย ระดับ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	คะแนน	
1.2 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรหลักของ ศพก. (การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ปุ๋ยรายแปลง)	74.74	19.98	5.28	2.69	มาก
1.3 ยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร (การพัฒนาสินค้าเกษตร การแปรรูป การผลิตสินค้าตามความต้องการของตลาด)	21.02	67.77	11.21	2.10	มาก
1.4 เกษตรทฤษฎีใหม่	82.15	17.04	0.81	2.81	มาก
1.5 บัญชีต้นทุน (การทำบัญชีรายรับ - จ่าย ทางเกษตร)	64.44	29.87	5.69	2.59	มาก
1.6 องค์กรเกษตรกร (การรวบรวมสมาชิก การจัดตั้งกลุ่ม)	58.47	32.41	9.12	2.49	มาก
1.7 การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า (รู้ต้นทุนน้ำต่อพืช)	80.24	13.75	6.01	2.74	มาก
2. หลักสูตร/ฝึกอบรม ของกรมพัฒนาที่ดิน	58.58	31.76	9.66	2.49	มาก
2.1 แผนที่เขตความเหมาะสมสำหรับการผลิตพืชเศรษฐกิจ	21.28	74.61	4.11	2.17	ปานกลาง
2.2 แผนที่คำแนะนำการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน	67.55	22.74	9.71	2.58	มาก
2.3 ชุดข้อมูลความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน	59.14	35.78	5.08	2.54	มาก
2.4 เครื่องมือวิเคราะห์ดินอย่างง่าย (LDD Test Kit)	71.61	11.12	17.27	2.54	มาก
2.5 ฐานการจัดการทรัพยากรดิน	73.32	14.54	12.14	2.61	มาก

จากตารางที่ 6 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการจัดอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจให้กับเกษตรกรที่เข้ามารับบริการที่ ศพก. พบว่า หลักสูตร/ฝึกอบรม ที่มีเกษตรกรได้รับความรู้จากการฝึกอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.60 โดยจากเกษตรกรมีความต้องการรับความรู้จากหลักสูตรเกษตรทฤษฎีใหม่มากที่สุด คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.81 รองลงมา หลักสูตรการลดต้นทุนการผลิตและการเสริมรายได้ (การใช้ปุ๋ยหมัก การลดใช้สารเคมี การปลูกพืชเสริม) หลักสูตรการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า (รู้ต้นทุนน้ำต่อพืช) หลักสูตรการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรหลักของ ศพก. (การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ปุ๋ยรายแปลง) หลักสูตรบัญชีต้นทุน (การทำบัญชีรายรับ - จ่าย ทางเกษตร) หลักสูตรองค์กรเกษตรกร (การรวบรวมสมาชิก การจัดตั้งกลุ่ม) และหลักสูตรยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร (การพัฒนาสินค้าเกษตร การแปรรูป การผลิตสินค้าตามความต้องการของตลาด) ได้รับความรู้ คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.78 2.74 2.69 2.59 2.49 และ 2.10 ตามลำดับ และความรู้ความเข้าใจที่เกษตรกรได้รับจากกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า เกษตรกรได้รับความรู้อยู่ในระดับมาก คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.49 โดยหลักสูตรฐานการจัดการทรัพยากรดินมากที่สุด คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.61 รองลงมา หลักสูตรเครื่องมือวิเคราะห์ดินอย่างง่าย (LDD Test Kit) หลักสูตรแผนที่คำแนะนำการใช้ปุ๋ย

ตามค่าวิเคราะห์ดิน หลักสูตรชุดข้อมูลความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน และหลักสูตรแผนที่เขตความเหมาะสม สำหรับการผลิตพืชเศรษฐกิจ คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.58 2.54 2.54 และ 2.17 ตามลำดับ

ตารางที่ 7 : การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ปฏิบัติ

n = 325

กิจกรรม	การนำไปปฏิบัติ			
	ไม่ได้นำไปปฏิบัติ	คิดว่าจะปฏิบัติ	ยังไม่แน่ใจ	ปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ
1. หลักสูตร/ฝึกอบรมของหน่วยงานบูรณาการ	19.08	29.71	16.60	34.61
1.1 การลดต้นทุนการผลิตและการเสริมรายได้ (การใช้ปุ๋ยหมัก การลดใช้สารเคมี การปลูกพืชเสริม)	1.51	13.20	11.08	74.21
1.2 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรหลักของ ศพก. (การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ปุ๋ยร่ายแปลง)	0.99	32.49	22.78	43.74
1.3 ยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร (การพัฒนาสินค้าเกษตร การแปรรูป การผลิตสินค้าตามความต้องการของตลาด)	58.36	31.53	8.75	1.36
1.4 เกษตรทฤษฎีใหม่	0.21	11.22	4.37	84.20
1.5 บัญชีต้นทุน (การทำบัญชีรายรับ – จ่ายทางการเกษตร)	31.14	52.39	14.69	1.78
1.6 องค์กรเกษตรกร (การรวบรวมสมาชิก การจัดตั้งกลุ่ม)	24.11	33.87	20.70	21.32
1.7 การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า (รู้ต้นทุนน้ำต่อพืช)	17.24	33.25	33.85	15.66
2. หลักสูตร/ฝึกอบรม ของกรมพัฒนาที่ดิน	28.40	31.46	20.45	19.69
2.1 แผนที่เขตความเหมาะสมสำหรับการผลิตพืชเศรษฐกิจ	51.42	13.58	32.89	2.11
2.2 แผนที่คำแนะนำการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน	6.29	56.62	17.81	19.28
2.3 ชุดข้อมูลความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน	33.00	51.09	11.50	4.41
2.4 เครื่องมือวิเคราะห์ดินอย่างง่าย (LDD Test Kit)	50.74	17.61	21.21	10.44
2.5 ฐานการจัดการทรัพยากรดิน	0.54	18.38	18.85	62.23

จากตารางที่ 7 การสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกรต่อกิจกรรมที่ ศพก. การนำไปปฏิบัติหลังจากการฝึกอบรมแล้ว พบว่า (ร้อยละ 34.61) เกษตรกรปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ (ร้อยละ 29.71) คิดว่าจะปฏิบัติ (ร้อยละ 19.08) ไม่ได้นำไปปฏิบัติ และ (ร้อยละ 16.60) ยังไม่แน่ใจ ตามลำดับ ซึ่งในแต่ละหลักสูตรเกษตรกรจะนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1) หลักสูตร/ฝึกอบรม

1.1) หลักสูตรการลดต้นทุนการผลิตและการเสริมรายได้ (การใช้ปุ๋ยหมัก การลดใช้สารเคมี การปลูกพืชเสริม) พบว่า เกษตรกรเกินกว่าครึ่ง (ร้อยละ 74.21) ปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ รองลงมา (ร้อยละ 13.20) คิดว่าจะปฏิบัติ และ (ร้อยละ 11.08 1.51) ยังไม่แน่ใจ และไม่ได้นำไปปฏิบัติ ตามลำดับ

1.2) หลักสูตรการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรหลักของ ศพก. (การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ปุ๋ยรายแปลง) พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 43.74) ปฏิบัติแล้วและจะนำไปถ่ายทอดต่อ รองลงมา (ร้อยละ 32.49) คิดว่าจะปฏิบัติ และ (ร้อยละ 22.78 0.99) ยังไม่แน่ใจ และไม่ได้นำไปปฏิบัติ ตามลำดับ

1.3) หลักสูตรยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร (การพัฒนาสินค้าเกษตร การแปรรูป การผลิตสินค้าตามความต้องการของตลาด) พบว่า เกษตรกรเกินกว่าครึ่ง (ร้อยละ 58.36) ไม่ได้นำไปปฏิบัติ รองลงมา (ร้อยละ 31.53) คิดว่าจะปฏิบัติ และ (ร้อยละ 8.75 1.36) ยังไม่แน่ใจ และปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ ตามลำดับ

1.4) หลักสูตรเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.20) ปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ รองลงมา (ร้อยละ 11.22) คิดว่าจะปฏิบัติ และ (ร้อยละ 4.37 0.21) ยังไม่แน่ใจ และไม่ได้นำไปปฏิบัติ ตามลำดับ

1.5) หลักสูตรบัญชีต้นทุน (การทำบัญชีรายรับ – จ่าย ทางกรเกษตร) พบว่า เกษตรกรเกินกว่าครึ่ง (ร้อยละ 52.39) คิดว่าจะปฏิบัติ รองลงมา (ร้อยละ 31.14) ไม่ได้นำไปปฏิบัติ และ (ร้อยละ 14.69 1.78) ยังไม่แน่ใจ และปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ ตามลำดับ

1.6) หลักสูตรองค์กรเกษตรกร (การรวบรวมสมาชิก การจัดตั้งกลุ่ม) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 33.87) คิดว่าจะปฏิบัติ รองลงมา (ร้อยละ 24.11) ไม่ได้นำไปปฏิบัติ และ (ร้อยละ 21.32 20.70) ปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ และยังไม่แน่ใจ ตามลำดับ

1.7) หลักสูตรการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า (รู้ต้นทุนน้ำต่อพืช) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 33.85) ยังไม่แน่ใจ รองลงมา (ร้อยละ 33.25) คิดว่าจะปฏิบัติ (ร้อยละ 17.24) ไม่ได้นำไปปฏิบัติ และ (ร้อยละ 15.66) ปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ ตามลำดับ

2.) ความรู้ ความเข้าใจ ที่เกษตรกรได้รับจากกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า เกษตรกร (ร้อยละ 31.46) คิดว่าจะปฏิบัติ รองลงมา (ร้อยละ 28.40) ไม่ได้นำไปปฏิบัติ และ (ร้อยละ 20.45 19.69) ยังไม่แน่ใจ และปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ ตามลำดับ ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละหลักสูตรที่กรมพัฒนาที่ดินเข้าไปให้ความรู้ ดังนี้

2.1) หลักสูตรแผนที่เขตความเหมาะสมสำหรับการผลิตพืชเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกร (ร้อยละ 51.42) ไม่ได้นำไปปฏิบัติ รองลงมา (ร้อยละ 32.89) ยังไม่แน่ใจ และ (ร้อยละ 13.58 2.11) คิดว่าจะปฏิบัติ และปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ ตามลำดับ เนื่องจากเกษตรกรให้ความเห็นว่า แผนที่เป็นเรื่องยากที่เกษตรกรจะเข้าใจ เนื่องจากมีภาษาอังกฤษและคำศัพท์เฉพาะด้านมากเกินไป

2.2) หลักสูตรแผนที่คำแนะนำการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน พบว่า เกษตรกร (ร้อยละ 56.62) คิดว่าจะปฏิบัติ รองลงมา (ร้อยละ 19.28) ปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ และ (ร้อยละ 18.81 6.29) ยังไม่แน่ใจ และไม่ได้นำไปปฏิบัติ ตามลำดับ เกษตรกรให้ความเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญในการทำการเกษตร หากได้รับความรู้ ก็จะสามารถลดต้นทุนการผลิตได้

2.3) หลักสูตรชุดข้อมูลความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน พบว่า เกษตรกร (ร้อยละ 51.09) คิดว่าจะปฏิบัติ รองลงมา (ร้อยละ 33.00) ไม่ได้นำไปปฏิบัติ และ (ร้อยละ 11.50 4.41) ยังไม่แน่ใจ และปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ ตามลำดับ เกษตรกรให้ความเห็นว่าอยากให้เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินเป็นผู้บรรยายในเรื่องนี้ เนื่องจากกลัวว่าหากเกษตรกรนำไปถ่ายทอดแล้วอาจจะเกิดความคลาดเคลื่อนและผิดพลาดในด้านข้อมูลได้

2.4) หลักสูตรเครื่องมือวิเคราะห์ดินอย่างง่าย (LDD Test Kit) พบว่า เกษตรกร (ร้อยละ 50.74) ไม่ได้นำไปปฏิบัติ รองลงมา (ร้อยละ 21.21) ยังไม่แน่ใจ และ (ร้อยละ 17.61 10.44) คิดว่าจะปฏิบัติ และปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ ตามลำดับ เกษตรกรให้ความเห็นว่าเครื่องมือของกรมพัฒนาที่ดินใช้ยาก อยากให้กรมพัฒนาที่ดินพัฒนาเครื่องมือให้ใช้ง่ายกว่านี้ ลดขั้นตอนในการวิเคราะห์ดินลง

2.5) หลักสูตรฐานการจัดการทรัพยากรดิน พบว่า เกษตรกร (ร้อยละ 62.23) ปฏิบัติแล้วจะนำไปถ่ายทอดต่อ รองลงมา (ร้อยละ 18.85) ยังไม่แน่ใจ และ (ร้อยละ 18.38 0.54) คิดว่าจะปฏิบัติ และไม่ได้นำไปปฏิบัติ ตามลำดับ เกษตรกรให้ความเห็นว่า การปรับปรุงบำรุงดินเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาที่ดินเพื่อการเกษตรและเห็นผลได้ชัดเจนที่สุด

2.2 ความพึงพอใจ เป็นการวัดความรู้สึกของเกษตรกรที่มีต่อ ศพก. เนื่องจากได้รับสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลในการก่อสร้างศูนย์เรียน อีกส่วนหนึ่งหน่วยงานภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สนับสนุนปัจจัยการผลิต องค์ความรู้ โดยร่วมกันบูรณาการงานในพื้นที่

ตารางที่ 8 : ความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

n = 325

ข้อมูล	ระดับความพึงพอใจ (ร้อยละ)				ค่าเฉลี่ย ระดับ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	คะแนน	
1. ด้านสถานที่/สิ่งอำนวยความสะดวก	49.91	35.06	15.03	2.35	มาก
1.1 ความเหมาะสมของสถานที่ตั้ง ศพก.	80.70	11.02	8.28	2.72	มาก
1.2 ป้ายประจำจุดการเรียนรู้สามารถมองเห็นได้ชัดเจน	74.21	19.28	6.51	2.68	มาก
1.3 สื่อและวัสดุอุปกรณ์ในการอบรม เช่น โต้ะ แก้ว กระดาน เครื่องขยายเสียง	14.17	64.77	21.06	1.93	ปานกลาง
1.4 ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวกใน ศพก.	13.36	58.91	27.73	1.86	ปานกลาง

ตารางที่ 8 : ความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ต่อ)

n = 325

ข้อมูล	ระดับความพึงพอใจ (ร้อยละ)				ค่าเฉลี่ย
	มาก	ปานกลาง	น้อย	คะแนน	ระดับ
1.5 ความสะดวกในการเดินทางมารับบริการและศึกษาดูงาน	67.09	21.33	11.58	2.56	มาก
2. ด้านการอบรม/ขั้นตอนการให้บริการและสถานที่	67.06	14.50	18.44	2.49	มาก
2.1 หลักสูตรและเนื้อหาที่อบรมสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง	68.99	29.71	1.30	2.68	มาก
2.2 การถ่ายทอดความรู้ชัดเจน เข้าใจง่าย	72.98	7.45	19.57	2.53	มาก
2.3 ไปสเตอร์วิชาการ หรือป้ายประชาสัมพันธ์มีรายละเอียดชัดเจน และอ่านเข้าใจง่าย	54.78	9.74	35.48	2.19	มาก
2.4 การเปิดโอกาสในการซักถามและแสดงความคิดเห็น	71.11	12.20	16.69	2.54	มาก
2.5 ศูนย์ฯ มีเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. ให้คำแนะนำตลอดเวลา	67.42	13.39	19.19	2.48	มาก

จากตารางที่ 8 ผลการประเมิน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจด้านสถานที่/สิ่งอำนวยความสะดวกการดำเนินงานใน ศพก. อยู่ในระดับมากคิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.49 และ 2.35 ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมากต่อความเหมาะสมของสถานที่ตั้ง ศพก. มากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 2.72 รองลงมา ป้ายประจำจุดการเรียนรู้สามารถมองเห็นได้ชัดเจน คะแนนเฉลี่ย 2.68 ความสะดวกในการเดินทางมารับบริการและศึกษาดูงาน คะแนนเฉลี่ย 2.56 สื่อและวัสดุอุปกรณ์ในการอบรม เช่น โต้ะ เก้าอี้ กระจาด เครื่องขยายเสียง คะแนนเฉลี่ย 1.93 และความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวกใน ศพก. คะแนนเฉลี่ย 1.86 ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรยังมีความต้องการอุปกรณ์ในการฝึกอบรม เช่น โต้ะ เก้าอี้ ที่ยังมีไม่เพียงพอต่อสมาชิกของศูนย์ในการฝึกอบรมแต่ละครั้ง ทำให้เกษตรกรบางส่วนต้องยืน และนั่งเกาะกลุ่มเพื่อรับฟังการบรรยาย โดยความพึงพอใจด้านการอบรม/ขั้นตอนการให้บริการ ผลการประเมิน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.49 ต่อการอบรม/ขั้นตอนการให้บริการ หลักสูตรและเนื้อหาที่อบรมสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง มากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 2.68 รองลงมา การเปิดโอกาสในการซักถามและแสดงความคิดเห็น คะแนนเฉลี่ย 2.54 การถ่ายทอดความรู้ชัดเจน เข้าใจง่าย คะแนนเฉลี่ย 2.53 ศูนย์ฯ มีเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. ให้คำแนะนำตลอดเวลา คะแนนเฉลี่ย 2.48 และไปสเตอร์วิชาการ หรือป้ายประชาสัมพันธ์ มีรายละเอียดชัดเจน และอ่านเข้าใจง่าย คะแนนเฉลี่ย 2.19 ตามลำดับ

ตารางที่ 9 : การนำปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนฯ ไปใช้ประโยชน์

n = 325

กิจกรรม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. เมล็ดพันธุ์พืชปุยสุด	217	66.76
- ปอเทือง	เฉลี่ย 41.20 กิโลกรัม/ราย	204 94.00
- ถั่วพริ้ว	เฉลี่ย 10.00 กิโลกรัม/ราย	11 5.08
- โสนอัฟริกัน	เฉลี่ย 24.41 กิโลกรัม/ราย	2 0.92
2. วัสดุปรับปรุงบำรุงดิน (ปุ๋ย)	314	96.62
- ปุ๋ยมาร์ล	เฉลี่ย 12.23 กิโลกรัม/ราย	29 9.24
- โดโลไมท์	เฉลี่ย 26.78 กิโลกรัม/ราย	271 86.31
- หินปูนฝุ่น	เฉลี่ย 4.55 กิโลกรัม/ราย	14 4.45
3. น้ำหมักชีวภาพ	325	100.00
- พด.1	เฉลี่ย 18 ซอง/คน	291 89.54
- พด.2	เฉลี่ย 30 ซอง/คน	325 100.00
- พด.3	เฉลี่ย 7 ซอง/คน	274 84.31
- พด.7	เฉลี่ย 11 ซอง/คน	301 92.62
- กากน้ำตาล	เฉลี่ย 3.25 แกลลอน/คน	187 57.54
- ถังน้ำหมัก	เฉลี่ย 1.24 ใบ/คน	276 84.92

หมายเหตุ : เกษตรกร 1 ราย ได้รับกิจกรรมมากกว่า 1 กิจกรรม

จากตารางที่ 9 พบว่า เกษตรกรได้รับการสนับสนุนกิจกรรม จากกรมพัฒนาที่ดินมากกว่า 1 กิจกรรม/คน โดยเกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100) ได้รับการสนับสนุนน้ำหมักชีวภาพ รองลงมา (ร้อยละ 96.62) วัสดุปรับปรุงบำรุงดิน และ (ร้อยละ 66.76) เมล็ดพันธุ์พืชปุยสุดมีรายละเอียด ดังนี้

1. เมล็ดพันธุ์พืชปุยสุด พบว่า เกษตรกรเกินกว่าครึ่ง (ร้อยละ 94.00) ได้รับการสนับสนุนปอเทือง (เฉลี่ย 41.20 กิโลกรัม/ราย) รองลงมา (ร้อยละ 5.08) ได้รับการสนับสนุนถั่วพริ้ว (เฉลี่ย 10.00 กิโลกรัม/ราย) และ (ร้อยละ 0.92) ได้รับการสนับสนุนโสนอัฟริกัน (เฉลี่ย 24.41 กิโลกรัม/ราย) ตามลำดับ

2. วัสดุปรับปรุงบำรุงดิน (ปุ๋ย) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 86.31) ได้รับการสนับสนุนโดโลไมท์ (เฉลี่ย 26.78 กิโลกรัม/ราย) รองลงมา (ร้อยละ 9.24) ได้รับการสนับสนุนปุ๋ยมาร์ล (เฉลี่ย 4.45 กิโลกรัม/ราย) และ (ร้อยละ 4.31) ได้รับการสนับสนุนหินปูนฝุ่น (เฉลี่ย 4.55 กิโลกรัม/ราย)

3. น้ำหมักชีวภาพ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100) ได้รับการสนับสนุน พด.2 (เฉลี่ย 30 ซอง/คน) รองลงมา (ร้อยละ 92.62) ได้รับการสนับสนุน พด.7 (เฉลี่ย 11 ซอง/คน) (ร้อยละ 89.54) ได้รับการสนับสนุน พด.1 เฉลี่ย 18 ซอง/คน (ร้อยละ 84.31 57.54 และ 84.92) ได้รับการสนับสนุน พด.3 กากน้ำตาล และถังน้ำหมัก (เฉลี่ย 7 ซอง/คน) (เฉลี่ย 3.25 แกลลอน/คน) และ (เฉลี่ย 1.24 ใบ/คน) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 : ความคิดเห็น ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 10 : ปัญหา/อุปสรรคในการทำการเกษตร

n = 325

ปัญหา	ไม่มีปัญหา	มี/ระดับของปัญหา				ค่าเฉลี่ยระดับ
		มาก	ปานกลาง	น้อย	คะแนน	
1. ดินขาดความอุดมสมบูรณ์	43.15	2.78	26.30	27.77	0.89	น้อย
2. ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง	11.21	62.57	2.98	23.24	2.17	มาก
3. ขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	0.48	87.77	7.77	3.98	2.83	มาก
4. ราคาปัจจัยการผลิตราคาสูง เช่น ปุ๋ย น้ำมัน ฮอร์โมน ฯลฯ	2.74	35.11	30.21	31.94	1.98	ปานกลาง
5. ขาดแคลนเงินทุนในการประกอบอาชีพ	11.98	29.44	42.99	15.59	1.90	ปานกลาง
6. ขาดแคลนแรงงาน	32.74	17.32	24.14	25.80	1.26	น้อย
7. ราคาผลผลิตตกต่ำ / ผู้ซื้อกดราคา	14.37	63.07	8.81	13.75	1.78	ปานกลาง
8. ไม่มีตลาดรองรับ	10.06	2.55	21.96	65.43	1.17	น้อย
9. การขนส่งผลผลิตไม่สะดวก	5.66	0.23	59.04	35.07	1.54	ปานกลาง
10. เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง ฯลฯ	4.01	31.89	28.71	35.39	1.88	ปานกลาง
11. เจ้าหน้าที่ไม่ให้คำแนะนำและติดตามงานไม่ต่อเนื่อง	92.01	0.04	3.25	4.70	0.11	น้อย

จากตารางที่ 10 พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในการทำเกษตรมากที่สุด คือ ขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรด้วย (คะแนนเฉลี่ย 2.83) รองลงมา ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ด้วย (คะแนนเฉลี่ย 2.17) ราคาปัจจัยการผลิตราคาสูง เช่น ปุ๋ย น้ำมัน ฮอร์โมน ฯลฯ ด้วย (คะแนนเฉลี่ย 1.98) ขาดแคลนเงินทุนในการประกอบอาชีพ ด้วย (คะแนนเฉลี่ย 1.90) เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง ฯลฯ ด้วย (คะแนนเฉลี่ย 1.88) ราคาผลผลิตตกต่ำ / ผู้ซื้อกดราคา ด้วย (คะแนนเฉลี่ย 1.78) การขนส่งผลผลิตไม่สะดวก ด้วย (คะแนนเฉลี่ย 1.54) ขาดแคลนแรงงาน ด้วย (คะแนนเฉลี่ย 1.26) ไม่มีตลาดรองรับ ด้วย (คะแนนเฉลี่ย 1.17) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ด้วย (คะแนนเฉลี่ย 0.89) และเจ้าหน้าที่ไม่ให้คำแนะนำและติดตามงานไม่ต่อเนื่อง ด้วย (คะแนนเฉลี่ย 0.11) ตามลำดับ

ตารางที่ 11 : ปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรได้รับจาก ศพก.

n = 325

ปัจจัยการผลิต	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกรได้รับปัจจัยการผลิตจาก ศพก.		
- เพียงพอ	91	28.00
- ไม่เพียงพอ ต้องการให้สนับสนุนเพิ่มเติม ดังนี้	234	72.00
1) เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด (โดยเฉพาะปอเทือง)	86	36.75

ตารางที่ 11 : ปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรได้รับจาก ศพก. (ต่อ)

n = 325

ปัจจัยการผลิต	จำนวน	ร้อยละ
2) แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	64	27.35
3) วัสดุปรับปรุงบำรุงดิน	38	16.24
4) วัสดุในการทำน้ำหมักชีวภาพ	23	9.83
5) หญ้าแฝก เป็นจุดเรียนรู้	14	5.98
6) ต้นกล้า/เมล็ดพันธุ์พืช	9	3.85

จากตารางที่ 11 พบว่า มีเกษตรกรไม่ถึงครึ่ง (ร้อยละ 28.00) ที่ได้รับปัจจัยการผลิตเพียงพอต่อความต้องการ และมีเกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 72.00) ได้รับปัจจัยการผลิตที่ไม่เพียงพอและมีความต้องการปัจจัยการผลิตในการทำการเกษตรที่เพิ่ม โดยเกษตรกรมีความต้องการปัจจัยการผลิต (ร้อยละ 36.75) ต้องการให้ส่งเสริมเมล็ดพันธุ์พืชปุยสด รองลงมา (ร้อยละ 27.35) ต้องการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน (ร้อยละ 16.24) ต้องการวัสดุปรับปรุงบำรุงดิน (ร้อยละ 9.83) ต้องการวัสดุในการทำน้ำหมักชีวภาพ (ร้อยละ 5.98) ต้องการหญ้าแฝก เป็นจุดเรียนรู้ และ (ร้อยละ 3.85) ต้องการต้นกล้า/เมล็ดพันธุ์พืช ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรที่ต้องการให้กรมพัฒนาที่ดินสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้ เนื่องจากปัจจัยการผลิตบางอย่างมีต้นทุนการผลิตที่สูง จึงมีความต้องการให้รัฐ โดยกรมพัฒนาที่ดินเข้ามาสนับสนุนให้เกษตรกร

ตอนที่ 4 : ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์

ตารางที่ 12 : ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก.

n = 61

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	24	39.34
- หญิง	37	60.66
2. อายุ		
- 21 - 30 ปี	11	18.03
- 31 - 40 ปี	6	9.84
- 41 - 50 ปี	41	67.21
- 51 - 60 ปี	3	4.92
(อายุเฉลี่ย 43.9 ปี)		

ตารางที่ 12 : ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. (ต่อ)

n = 61

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
3. ระดับการศึกษา		
- ปวช./	-	-
- ปวส.	-	-
- ปริญญาตรี	38	62.30
- ปริญญาโท	22	36.07
- ปริญญาเอก	1	1.63
4. ตำแหน่งการทำงาน		
- นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ	6	9.84
- นักวิชาการเกษตรชำนาญการ	27	44.26
- นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ	20	32.79
- เจ้าพนักงานการเกษตรอาวุโส	2	3.28
- เจ้าพนักงานการเกษตรชำนาญงาน	2	3.28
- พนักงานราชการ (นักวิชาการเกษตร)	4	6.55

จากตารางที่ 12 พบว่า เจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. มากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 60.66) เป็นเพศหญิง รองลงมา (ร้อยละ 39.34) เป็นเพศชาย ซึ่งเจ้าหน้าที่เกินครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 67.21) มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี รองลงมา (ร้อยละ 18.03) มีอายุระหว่าง 21 – 30 ปี (ร้อยละ 9.84) มีอายุระหว่าง 31 – 40 และ (ร้อยละ 4.92) มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 43.9 ปี โดยเจ้าหน้าที่มากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 62.30) ระดับปริญญาตรี รองลงมา (ร้อยละ 36.07) ระดับปริญญาโท และ (ร้อยละ 1.63) ระดับปริญญาเอก มีเจ้าหน้าที่เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 44.26) มีตำแหน่งเป็นนักวิชาการเกษตรชำนาญการ รองลงมา (ร้อยละ 32.79) นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ (ร้อยละ 9.84) นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ (ร้อยละ 6.55) พนักงานราชการ (นักวิชาการเกษตร) และ (ร้อยละ 3.28) มีตำแหน่งเจ้าพนักงานการเกษตรอาวุโส และเจ้าพนักงานการเกษตรชำนาญงาน

ตารางที่ 13 เกษตรกรที่เข้ารับบริการที่ ศพก.

n = 61

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกรที่เข้ารับบริการที่ ศพก.		
1. ไม่มีการบันทึกข้อมูล	3	4.92
2. มีการบันทึกข้อมูล (เข้ารับบริการต่อเดือน)	58	95.08
- น้อยกว่า 20 ราย/เดือน	4	6.90
- 21 – 50 ราย/เดือน	32	55.17
- 51 – 80 ราย/เดือน	22	37.93
- มากกว่า 80 ราย/เดือน	-	-

จากตารางที่ 13 พบว่า เจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. (ร้อยละ 4.92) ที่ไม่มีการบันทึกข้อมูลเกษตรกรที่เข้ามาใช้บริการที่ ศพก. และเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 95.08) ที่มีการบันทึกข้อมูลของเกษตรกรที่มารับบริการที่ ศพก. โดยที่มีการบันทึกข้อมูลของเกษตรกรที่มารับบริการที่ ศพก. ในแต่ละเดือนมากที่สุด (ร้อยละ 55.17) จำนวน 21 – 50 ราย/เดือน รองลงมา (ร้อยละ 37.93) จำนวน 51 – 80 ราย/เดือน และ (ร้อยละ 6.90) จำนวน 20 ราย/เดือน จึงแสดงให้เห็นได้ว่าเกษตรกรให้ความสำคัญกับ ศพก. เนื่องจากเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ด้านการเกษตร

ตารางที่ 14 : การประสบความสำเร็จของ ศพก. ท่านคิดว่ามาจากอะไร

n = 61

เหตุผล	จำนวน	ร้อยละ
1. เกษตรกรให้ความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการเข้ามาเรียนรู้ใน ศพก.	57	93.44
2. เกษตรกรภายใน ศพก. มีความร่วมมือกัน	60	98.36
3. เกษตรกรต้นแบบมีความรู้ ความสามารถ	61	100
4. เกษตรกรต้องการลดต้นทุนการผลิตและต้องการเพิ่มผลผลิต	54	88.52
5. มีเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. ให้คำแนะนำเกษตรกรได้ตลอดเวลา	39	63.93
6. มีการประชาสัมพันธ์ภายในอำเภอ จังหวัด และเสียงตามสายในพื้นที่	60	98.36

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 14 พบว่า เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ทั้งหมดมีความคิดเห็นในการพัฒนาให้ ศพก. ให้ประสบความสำเร็จว่า (ร้อยละ 100) ศพก. จะประสบความสำเร็จได้เพราะเกษตรกรต้นแบบที่มีความรู้ ความสามารถ รองลงมา (ร้อยละ 98.36) เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของ ศพก. ต้องมีความร่วมมือกัน และมีการประชาสัมพันธ์ภายในอำเภอ จังหวัด และเสียงตามสายในพื้นที่ (ร้อยละ 93.44) เกษตรกรให้ความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการเข้ามาเรียนรู้ใน ศพก. (ร้อยละ 88.52) เกษตรกรต้องการลดต้นทุนการผลิตและต้องการเพิ่มผลผลิต และ (ร้อยละ 63.93) มีเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. ให้คำแนะนำเกษตรกรได้ตลอดเวลา ตามลำดับ ซึ่งเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. ได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า หากกลุ่มเกษตรกรมีความเข้มแข็ง มีความรู้ มีความสามารถ มีผู้นำที่ดี ก็จะสามารถทำการค้ากับบริษัทหรือผู้ซื้อได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาภาครัฐ แต่ทั้งนี้สิ่งสำคัญ คือ เกษตรกรต้องรวมกลุ่มกันให้เข้มแข็งและต่อยอดกับการตลาดได้ โดยผู้นำกลุ่มหรือเกษตรกรต้นแบบที่ดี

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การประเมินผลศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี 2559 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ตามภารกิจหลักแผนงาน/โครงการ) ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในส่วนที่กรมพัฒนาที่ดินดำเนินการ ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการดำเนินงาน พร้อมทั้งความคิดเห็น ความพึงพอใจ ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกรในพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 65 ศูนย์ เกษตรกร 325 ราย และเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ จำนวน 61 ราย ผลการประเมินสรุปได้ ดังนี้

5.1 สรุปผลการประเมิน

5.1.1 เกษตรกร และสมาชิกของ ศพก. จากผลการประเมิน สรุปได้ว่า

1) เกษตรกรส่วนมากที่เข้ารับบริการที่ ศพก. เฉลี่ยเดือนละ 3 – 4 ครั้ง และเพื่อเข้ารับความรู้จากการฝึกอบรมที่หน่วยงานมาให้ความรู้แก่เกษตรกรในศูนย์

2) เกษตรกรมีความต้องการทราบผลการวิเคราะห์ดิน เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่การเกษตรของตนเอง และเกษตรกร มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากจากการฝึกอบรมให้ความรู้ในแต่ละครั้ง

3) เกษตรกรต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดฝึกอบรมและนัดเกษตรกรไม่ควรเกินเดือนละ 3 ครั้ง เนื่องจากเกษตรกรต้องประกอบอาชีพไม่สามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้ทุกครั้ง

4) ผลของการรับความรู้ ความเข้าใจที่เกษตรกรได้รับจากการฝึกอบรมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และเกษตรกรบางรายสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้เกษตรกรรายอื่นๆ ได้ แต่ยังมีบางหลักสูตรของกรมพัฒนาที่ดินที่เกษตรกรยังไม่เข้าใจหรือยากเกินที่จะเข้าใจ เนื่องจากเอกสารประกอบการอบรมส่วนใหญ่เป็นภาษาต่างประเทศ (คำศัพท์เฉพาะทางภาษาอังกฤษ) เช่น วิชาที่เกี่ยวกับแผนที่ ที่มีคำศัพท์ต่างประเทศมากเกินไป และเจ้าหน้าที่ผู้บรรยายก็ใช้คำศัพท์ จึงอยากให้กรมพัฒนาที่ดินหาคำศัพท์หรือคำภาษาไทยที่มีความหมายตรงกันมาบรรยาย สื่อสารและเข้าใจได้ง่ายขึ้น และส่วนมากแล้วเกษตรกรให้ความสำคัญในเรื่องของคุณภาพดิน คุณสมบัติดิน ค่าหมายเหมาะสมของปุ๋ยกับดิน ซึ่งเกษตรกรมีความต้องการลดต้นทุนการผลิตด้วยวิธีการลดใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาสูงขึ้นและใช้ปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพทดแทน เพราะสามารถหาวัสดุในการผลิตได้ในพื้นที่ และมีราคาไม่แพง อีกทั้งยังมีกรมพัฒนาที่ดิน และกรมฯ อื่นเข้ามาส่งเสริมปัจจัยในการผลิตปุ๋ยหมักหรือน้ำหมัก ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างหลายรายสามารถปฏิบัติเป็นตัวอย่างให้สมาชิกใน ศพก. ได้เห็นจริง

5.1.2 เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากผลการประเมิน สรุปได้ว่า

1) ผลการประเมิน (ร้อยละ 95.08) เจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. มีการบันทึกข้อมูลรายชื่อเกษตรกรที่เข้ามารับบริการที่ศูนย์เฉลี่ยต่อเดือนละ 21 – 50 ราย/เดือน

2) เกษตรกรจะเข้ามารับบริการในเรื่องความรู้ที่หน่วยงานบูรณาการจัดฝึกอบรมให้ และเกษตรกรบางรายยังใช้ ศพก. เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนความรู้และปัญหาด้านการเกษตรโดยมาขอรับคำแนะนำ

ปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. หรืออาจจะฝากประเด็นปัญหาให้เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ รับไปประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาคำตอบและแก้ไขปัญหาให้เกษตรกร และบาง ศพก. นั้น

3) การบริหารจัดการ ศพก. บางแห่งมีความเข้มแข็ง โดยมีการมอบตัวแทนของ ศพก. เป็นผู้รวบรวมผลผลิตทางการเกษตรของสมาชิก เพื่อนำสินค้าไปขายในตลาดนัดด้วย

4) เจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. ให้ความคิดเห็นว่า หากต้องการให้ ศพก. มีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริง นั้น เกษตรกรภายใน ศพก. ต้องมีความร่วมมือกันให้มากกว่านี้ และต้องมีการประชาสัมพันธ์ภายในอำเภอ จังหวัด และผ่านเสียงตามสายในพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจกับประชาชนที่ประกอบอาชีพการเกษตร ให้ได้รับทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการรวมกลุ่มและเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ ศพก. รวมทั้งหน่วยงานของรัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการตลาดให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

5.2 การอภิปราย

การดำเนินการใน ศพก. ในปัจจุบัน นั้น หน่วยงานที่ร่วมบูรณาการข้อมูลในพื้นที่ แต่ละหน่วยงานจะนำโปสเตอร์ ข้อมูลความรู้ต่างๆ ไปติดตามผนังในศูนย์ ซึ่งในความเป็นจริง ศพก. ไม่มีพื้นที่มากเพียงพอที่จะนำเอกสารความรู้ไปติดได้มากมาย วิธีการที่ควรดำเนินการที่ดีที่สุดของหน่วยงาน คือ แต่ละหน่วยงานควรทำข้อมูลในรูปแบบ DVD CVD หรือวิดีโอ ที่สามารถให้ศูนย์ สามารถนำไปเปิดให้แก่เกษตรกรหรือสมาชิกได้รับชมหรือบันทึกวิดีโอภาพของเจ้าหน้าที่ที่เข้าไปอบรมให้ความรู้ มาเปิดซ้ำ เพื่อให้เกษตรกรหรือสมาชิกที่ไม่ได้เข้ารับการความรู้สามารถเปิดชมย้อนหลังได้ และผู้ประเมิน พบว่า บาง ศพก. มีพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการจัดทำแปลงสาธิตให้เกษตรกรหรือสมาชิกได้ศึกษา ซึ่งบางพื้นที่สามารถทำให้เห็นภาพผลการปรับปรุงพัฒนาที่ดินได้อย่างชัดเจนในส่วนนี้ การพิจารณาเลือกพื้นที่จัดตั้ง ศพก. ควรมีพื้นที่เพียงพอต่อจุดเรียนรู้ด้วย และในทางปฏิบัติแล้วเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดิน เมื่อได้รับการแจ้งให้มีการปรับเปลี่ยนข้อมูล ควรรับข้อมูลเหล่านั้นไปให้ ศพก. ซึ่งจากการลงพื้นที่ในการประเมินผลนั้น ผู้ประเมินพบว่า บางพื้นที่ยังใช้แผนที่เหมาะสมแบบเดิมที่กำหนดค่าสีแทนพื้นที่แบบเดิม เมื่อไปสัมภาษณ์เกษตรกรทำให้พบว่า ข้อมูลความรู้ที่เกษตรกรได้รับยังเป็นข้อมูลชุดเดิม ถ้าผู้ประเมินไม่ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นอาจจะทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในเรื่องความรู้ของเกษตรกรที่ได้รับผิดพลาดได้ และเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินควรประสานเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหลัก (กรมส่งเสริมการเกษตร) ให้ชัดเจนในการวางแผนการฝึกอบรม และควรประสานเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน เรื่องความต้องการของเกษตรกรในเรื่องปัจจัยการผลิต เช่น โดโลไมท์ เมล็ดพันธุ์พืช ปุ๋ยสด น้ำหมักชีวภาพ เป็นต้น

5.3 ข้อเสนอแนะของเกษตรกร เจ้าหน้าที่ และผู้ประเมินผลโครงการ มีดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะของเกษตรกร มีดังนี้

1) ขอให้กรมพัฒนาที่ดิน จัดการอบรมเกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบลดต้นทุนอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากต่อการเกษตรในพื้นที่

2) ขอให้กรมพัฒนาที่ดินสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับปัจจัยการผลิตนั้น ไม่เพียงพอในพื้นที่ทำการเกษตร

3) กรมพัฒนาที่ดิน ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ในการให้คำปรึกษาประจำที่ ศพก.

4) เกษตรกรต้องการได้รับการสนับสนุนแหล่งน้ำ เพื่อทำการเกษตรทั้งในส่วนของท้องถิ่น ชุมชน รวมทั้งเกษตรกรรายบุคคล

5) เกษตรกรขอให้ลดขั้นตอนในการวิเคราะห์ดิน และง่ายต่อการใช้งาน

5.3.2 ข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่

1) เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินควรสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น เนื่องจากไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร

2) ควรจัดทำแผนการฝึกอบรมร่วมกันให้มากยิ่งขึ้น

5.3.2 ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ประเมิน

1) เจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดิน และเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก. ควรบูรณาการร่วมกัน

2) ศพก. บางแห่งมีพื้นที่คับแคบ ไม่เพียงพอต่อสมาชิกในการเข้ารับการฝึกอบรมในแต่ละครั้ง และ ศพก. ไม่มีจุดเรียนรู้/ศึกษาดูงานให้แก่เกษตรกร เนื่องจากเป็นพื้นที่สาธารณะ

4) ศพก. ควรเชิญหมอดินอาสาเข้าร่วมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกร ในพื้นที่ด้วย

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาที่ดิน. 2551. **พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน**. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 125 ตอนที่ 27 ก. 5 กุมภาพันธ์ 2551.
- กองแผนงาน. 2554. **ประเมินผลการจัดงานประชุมวิชาการกรมพัฒนาที่ดิน ประจำปี 2554**. กรุงเทพฯ: กลุ่มติดตามและประเมินผล กองแผนงาน กรมพัฒนาที่ดิน.
- _____. 2555. **ประเมินผลการจัดงานประชุมวิชาการกรมพัฒนาที่ดิน ประจำปี 2555**. กลุ่มติดตามและประเมินผล กองแผนงาน กรมพัฒนาที่ดิน.
- _____. 2558. **ประเมินผลการจัดงานประชุมวิชาการกรมพัฒนาที่ดิน ประจำปี 2558**. กลุ่มติดตามและประเมินผล กองแผนงาน กรมพัฒนาที่ดิน.
- จรัส สุวรรณมาลา. 2539. **การตรวจสอบผลการดำเนินงาน: กลยุทธ์ในการปรับปรุงบริการภาครัฐ**. กรุงเทพฯ: กราฟฟิคฟอร์แมท.
- ฉัตรชัย คงสุข. 2535. **ความพึงพอใจของผู้รับบริการของแผนกคลังพัสดุฝ่ายภัตตาคาร และโภชนาการภายในประเทศ บริษัท การบินไทยจำกัด (มหาชน)**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดิเรก ฤกษ์ทราย. 2528. **ทฤษฎีความพึงพอใจ**. แหล่งที่มา: <http://www.research.doae.go.th/textbook>, 28 มีนาคม 2561.
- นภารัตน์ เสือจงพู. 2544. **ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกทางบวกความรู้สึกทางลบและความสุขที่มีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน**. กรุงเทพฯ: แฮ็สออฟเคอร์มิสท์.
- ประชุม รอดประเสริฐ. 2547. **นโยบายและการวางแผนหลักการและทฤษฎี**. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- ปรัชญา เวสารัชช. 2523. **หลักการจัดการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- พิเชฐ โสภณแพทย์. 2555. **การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา**. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. 2546. การประเมินโครงการ แนวคิดและแนวปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิรุฬ พรรณทวี. 2542. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของหน่วยงาน

กระทรวงมหาดไทยในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. จังหวัดเชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สง่า ภู่องรงค์. 2540. ความพึงพอใจที่ใช้เป็นเครื่องมือกระตุ้นให้บุคคลเกิดความพึงพอใจ.

กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์. 2553. การบัญชีต้นทุน. กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล.

อุทัย หิรัญโต. 2543. หลักการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

อุทัยพรรณ สุดใจ. 2549. ความพึงพอใจของลูกค้า. แหล่งที่มา:

<http://www.ku.ac.th/newsgrate/social.html>, 28 มีนาคม 2561.

Knox, B. Alan. 1953. *Readings in Curriculum Evaluation* Dubuque. Iowa: Wm.

C. Brown Company Publishers.

McClelland, C. David. 1953. *The achieving in organization*. New York: Van Nostrand.

Mitzel, E. Harold. 1982. *Encyclopedia of Education Research*. Vol.2. 5th ed. New

York: The Free Press.

Moursund, P. Jonet. 1973. *Evaluation: An Introduction to Research Design*.

California: Brooks & Cole.

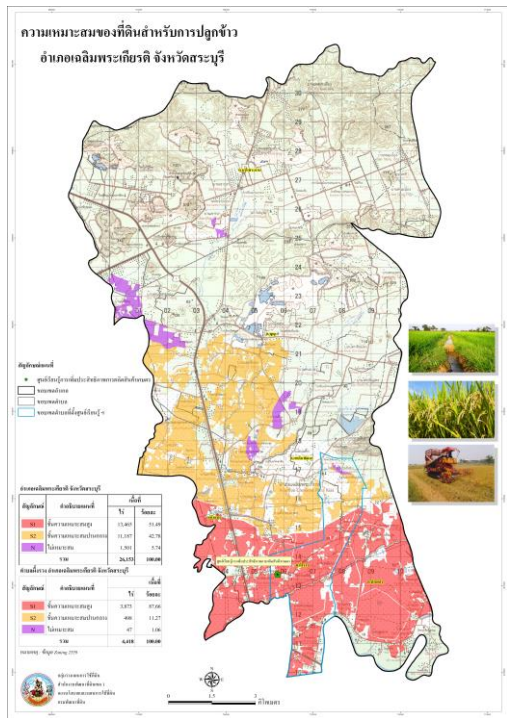
Rossi, H. Peter. and E. Howard Freeman. 1982. *Evaluation: A Systemati Approach*.

2nd ed. Preverly: Sage Publications.

Weber, Max. 1994. *The Theory of Social and Economic Organization*. trans by

A.M. Handerson and Talcoott Parson. New York: The Free Press.

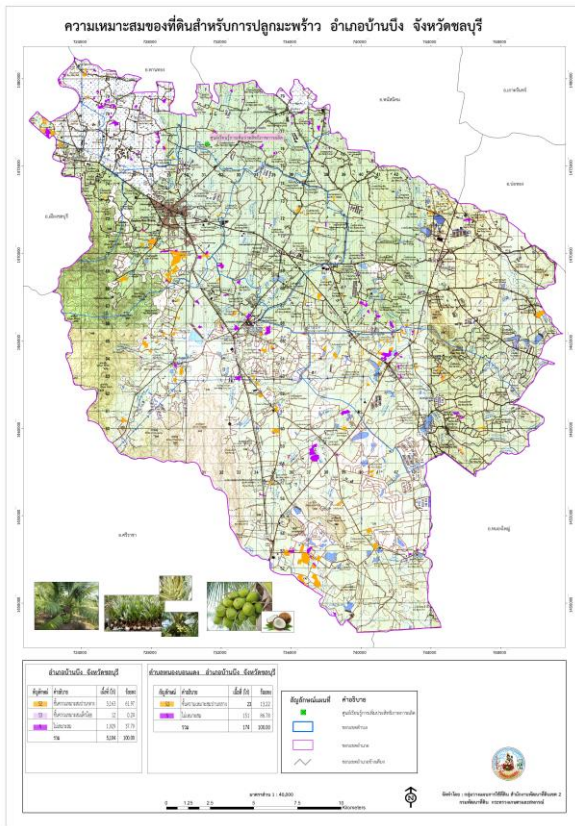
ภาคผนวก

ภาพที่ 1 ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดสระบุรี

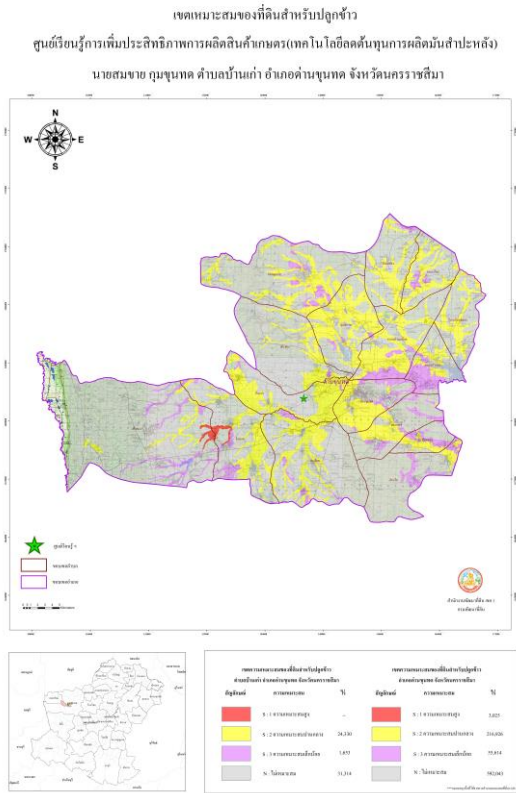
ภาพที่ 2 การสัมภาษณ์เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก.

ภาพที่ 3 ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดชลบุรี

ภาพที่ 4 การสัมภาษณ์เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ประจำ ศพก.

ภาพที่ 5 จุดเรียนรู้การผลิตปุ๋ยหมัก พด.1

ภาพที่ 6 ฐานเรียนรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน

